

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

THE SCIENTIFIC JOURNAL

НАУКОВИЙ ОГЛЯД

SCIENTIFIC REVIEW

№ 1(54), 2019

№ 1(54), 2019

ЗАСНОВАНО У 2013 РОЦІ

WAS FOUNDED IN 2013

ВИХІД З ДРУКУ: ДЕСЯТЬ РАЗІВ НА РІК

IT IS ISSUED TEN TIMES A YEAR

СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
СЕРІЯ КВ № 20878-10678Р

CERTIFICATE OF STATE
REGISTRATION
KB № 20878-10678P

Засновники

Founder

Центр міжнародного наукового співробітництва «ТК Меганом»;
Люблінський технологічний університет (Люблін, Польща)
кафедра економічної теорії Львівської комерційної академії;
кафедра суспільно-політичних наук Вінницького національного технічного університету;
кафедра філософських та соціальних наук Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського Національного торговельно-економічного університету;
Інститут наукового прогнозування (м. Київ);
Інститут реклами (м. Київ);

Center for International Scientific Cooperation "TK Meganom";
Lublin University of Technology, Lublin (Poland)
Department of Economics, Lviv Academy of Commerce;
Department of social and political sciences, Vinnytsia National Technical University;
Department of Philosophy and Social Sciences Chernivtsi Trade and Economics Institute Kyiv National Trade and Economic University;
Institute of Scientific Forecasting (Kyiv);
Universities' Institute of Advertising (Kyiv);
NGO "Association "Analitikum" (Vinnytsia);
International Society for Human Rights (Ukrainian section);

Електронна версія журналу
<http://www.naukajournal.org>

The electronic version
<http://www.naukajournal.org>

Редакційна колегія:

Економічні науки

- Башнянин Григорій Іванович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії Львівської комерційної академії;
- Барський Юрій Миколайович, доктор економічних наук, професор, Луцький Національний технічний університет;
- Швець Наталія Романівна, доктор економічних наук, професор, директор Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ "Університет банківської справи";

- Шевчук Андрій Васильович, доктор економічних наук, професор, Нововолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту Тернопільського національного економічного університету;
- Вдовенко Наталія Михайлівна, доктор економічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ;
- Загорна Тетяна Олегівна, доктор економічних наук, професор, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
- Храпкіна Валентина Валентинівна, доктор економічних наук, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
- Коваль Л. М. кандидат економічних наук, доцент, Хмельницький кооперативний торговельно- економічного інститут;

Медичні науки

- Бочаров Василь Андрійович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фармацевтичних і косметологічних технологій, Одеський медичний інститут Міжнародного гуманітарного університету;
- Пекліна Галина Петрівна, доктор медичних наук, професор, Одеський медичний інститут Міжнародного гуманітарного університету;
- Бочарова Вероніка Володимирівна, кандидат медичних наук, Одеський національний медичний університет;
- Лебедюк Михайло Миколайович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дерматології та венерології, Одеський національний медичний університет;
- Куц Лариса Вікторівна, доктор медичних наук, доцент, завідувач курсом дерматовенерології, клінічної імунології, алергології, Медичний інститут Сумського державного університету;

Технічні науки

- Вальдемар Вуйчик, доктор технічних наук, професор, Люблінський технологічний університет;
- Барановський Віктор Миколайович, доктор технічних наук, професор, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя;
- Гого Володимир Бейлович, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри Природничих наук, Донецький національний технічний університет;
- Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad, доктор технических наук;

Політичні науки

- Корнієнко Валерій Олександрович, академік Української академії політичних наук, президент Асоціації "Аналітикум", доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно - політичних наук Вінницького національного технічного університету;
- Денисюк С. Г., доктор політичних наук, кафедра суспільно - політичних наук Вінницького національного технічного університету;
- Ткач Олег Іванович, доктор політичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
- Докаш О. Ю., кандидат політичних наук, доцент, Чернівецький торговельно - економічний інститут Київського Національного торговельно - економічного університету;

Історичні науки

- Ореховський В. О., доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри філософських і соціальних наук Чернівецького торговельно - економічного інституту Київського Національного торговельно - економічного університету;
- Коцур Надія Іванівна, доктор історичних наук, професор, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», академік Міжнародної академії безпеки життєдіяльності;
- Юрій М. Ф., доктор історичних наук, професор, академік АН України, Чернівецький торговельно - економічний інститут Київського Національного торговельно - економічного університету;
- Циганенко Лілія Федорівна, доктор історичних наук, професор, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, декан факультету української філології та історії, завідувач кафедри всесвітньої історії;
- Робак Ігор Юрійович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук, Харківський національний медичний університет;
- Нікітенко Костянтин Вікторович, доктор історичних наук, завідувач кафедрою менеджменту мистецтва, Львівська національна академія мистецтв;
- Дацків Ігор Богданович, доктор історичних наук, професор, Тернопільський національний економічний університет;
- Безаров О. Т., кандидат історичних наук, доцент, Чернівецький торговельно - економічний інститут Київського Національного торговельно - економічного університету;

Філософські науки

- Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad, доктор філософських наук;
- Чікарькова М. Ю., доктор філософських наук, професор, кандидат філологічних наук, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича;
- Андрієнко Олена Володимирівна, доктор філософських наук, професор, Донецький національний університет, доцент кафедри філософії;
- Дулин Петро Георгійович, доктор філософських наук, Миколаївський національний університет ім. В. Сухомлинського, завідувач кафедри філософії;

Правові науки

- Криницький Ігор Євгенович, доктор юридичних наук, професор, завідувач науково- дослідної лабораторії № 1, Науково-дослідний інститут фінансового права;
- Гумін Олексій Михайлович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри Кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного Університету «Львівська Політехніка»;
- Биков А. Н., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар Інституту законодавства Верховної Ради України;

Педагогічні науки

- Бельмаз Ярослава Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології , "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради;
- Власенко Катерина Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, Донбаська державна машинобудівна академія;
- Пріма Раїса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;

- Кожевников Віктор Михайлович, доктор педагогічних наук, професор, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
- Тарнопольський Олег Борисович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов, Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля;
- Полубоярина Ірина Іванівна, доктор педагогічних наук, доцент, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського;
- Амурський Е. Е., кандидат педагогічних наук, директор Інституту наукового прогнозування, академік МАБЕТ;
- Антонович Є. А., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри графічного дизайну і реклами Інституту реклами;

Психологічні науки

- Волженцева Ірина Вікторівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Макіївського економіко-гуманітарного інституту;
- Симоненко Світлана Миколаївна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології розвитку і соціальних комунікацій Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;
- Мурат Еліоз, Ondokuz Mayis University, Yasar Dogu Faculty Of Sport;

Мистецтво та мистецтвознавство

- Станіславська Катерина Ігорівна, доктор мистецтвознавства, професор, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв;
- Сізова Олена Равільєвна, доктор мистецтвознавства, професор, Державна бюджетна освітня установа вищої освіти «Південно-Уральський державний університет мистецтв ім. П.І. Чайковського»;
- Прокопова Наталія Леонідівна, доктор культурології, доцент, декан факультету режисури і акторського мистецтва, Кемеровський державний інститут культури;
- Пучков Андрій Олександрович, доктор мистецтвознавства, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка;
- Круль Петро Франкович, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри інструментально-виконавського мистецтва Інституту культури і мистецтв Прикарпатського університету ім.В.Стефаника;
- Прищенко Світлана Валеріївна, доктор наук у галузі дизайну, професор кафедри графічного дизайну і реклами Інституту реклами, член Спілки дизайнерів України;
- Русудан Кварацхелія, доктор мистецтвознавства, Кавказький Міжнародний університет, Грузія;
- Бадалов Олег Павлович, кандидат мистецтвознавства, Чернігівський інститут мистецтв та менеджменту культури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв;
- Куц Євген Вадимович, кандидат мистецтвознавства, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв;

Філологічні науки

- Абрамович Семен Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, академік АН Вищої освіти України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, завідувач кафедри слов'янської філології та загального мовознавства;
- Іваницька Наталія Борисівна, доктор філологічних наук, професор, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, завідувач кафедри сучасних європейських мов;

- Іліаді Олександр Іванович, доктор філологічних наук, професор, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка;

Географічні науки

- Ільїн Леонід Володимирович, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Журнал зареєстровано в міжнародному каталозі періодичних видань

Ulrichsweb™ Global Serials Directory

Міжнародна індексація журналу:

CORE

WORLDCAT

BIELEFELD ACADEMIC SEARCH ENGINE

RESEARCHBIB

РИНЦ SCIENCE INDEX

OPEN ACADEMIC JOURNALS INDEX

CITEFACTOR

GOOGLE SCHOLAR

РОЗДІЛ І. ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

УДК 336.74/.76:338.246+338.532](477):339.72

СТАБІЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ ПРИ ПОРУШЕННІ ПАРИТЕТУ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ

кандидат економічних наук, доцент, Ривак О. С.

Львівський інститут економіки і туризму, Україна, Львів

Внутрішній інвестиційний і споживчий попит є рушієм розвитку економіки країни. Довготривала інфляція, яка передусім є наслідком накопичування внутрішнього і зовнішнього боргу, причиною безпрецедентного знецінення національної валюти, вказує на необхідність вдосконалення податкової системи, валютного курсоутворення, системи юриспруденції для покращення інвестиційного клімату, зменшення частки тіньової економіки в країні, забезпечення цінового паритету на внутрішніх ринках ресурсів і продуктів споживання та паритету купівельної спроможності національної валюти з метою оптимізації зовнішньоекономічних відносин і мінімізації негативних побічних ефектів від економічної діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: інвестиції, стартапи, девальвація, державний борг, валовий зовнішній борг, ВВП, ІСЦ, торговельний баланс, платіжний баланс, фінансовий результат підприємств, середня заробітна плата, процентні ставки, вплив капіталу, корупція, відшкодування ПДВ, офшорні зони, бенефіціари, державний бюджет, доходи населення, негативні побічні ефекти, паритет купівельної спроможності, ціновий диспаритет.

P.h.D., O. S. Ryvak. Stabilization of the State Economy Under Conditions of the Violation of Purchasing Power Parity of the National Currency/Lviv

Institute of Economics and Tourism, Lviv, Ukraine

Domestic investment and consumer demand is the driving force behind the country's economic development. Long-term inflation, which primarily results from the accumulation of domestic and foreign debt and is the reason for the unprecedented depreciation of the national currency, points to the need to improve the tax system, exchange rate formation, and jurisprudence system for improving the investment climate, reducing the share of the shadow economy in the country, ensuring price parity in domestic markets for resources and consumption products and parity of purchasing power of the national currency in order to optimize foreign economic relations and minimize negative side effects from the economic activity of business entities.

Key words: investment, start-ups, devaluation, public debt, gross domestic debt, GDP, CPI, trade balance, balance of payments, financial results of enterprises, average wages, interest rates, capital flight, corruption, VAT refunds, offshore zones, beneficiaries, state budget, population income, ineffective side effects, purchasing power parity, price disparity.

Кандидат экономических наук, доцент Рывак О.С. Стабилизация экономики страны при нарушении паритета покупательной способности национальной валюты / Львовский институт экономики и туризма, Украина, Львов

Внутренний инвестиционный и потребительский спрос является двигателем развития экономики страны. Долгосрочная инфляция, которая прежде всего является следствием накопления внутреннего и внешнего долга, причиной беспрецедентного обесценивания национальной валюты, указывает на необходимость усовершенствования налоговой системы, валютного курсообразования, системы юриспруденции для улучшения инвестиционного климата, уменьшения части теневой экономики в стране, обеспечения ценового паритета на внутренних рынках

ресурсов и продуктов потребления и паритета покупательной способности национальной валюты с целью оптимизации внешнеэкономических отношений и минимизации негативных побочных эффектов от экономической деятельности субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: инвестиции, стартапы, девальвация, государственный долг, валовый внешний долг, ВВП, ИПЦ, торговый баланс, платёжный баланс, финансовый результат предприятий, средняя заработная плата, процентные ставки, отплыт капитала, коррупция, возмещение НДС, офшорные зоны, бенефициары, государственный бюджет, доходы населения, негативные побочные эффекты, паритет покупательной способности, ценовой диспаритет.

Вступ. Згідно прогнозу Тома Натталла, грандіозні плани Європейського Союзу 2018-го, зважаючи на попередження єврократів може гальмувати те, що сьогодні вони називають «реалізмом», зокрема, перевірка іноземних інвестицій і протидія державам, які шкодять інтересам європейських компаній (скажімо Китаю) [1, с. 34-35]. Керівники бізнесу дедалі більше втягуватимуться в політику, подобається нам таке чи ні, особливо це стосується технологічного сегмента, де американським велетням індустрії доведеться відбиватися від дедалі агресивніших атак на себе. Китай завдяки масштабам і динамічності своїх стартапів буде лідером зі збору даних, інформаційних для ухвалення рішень, (і стеження за людьми) [2, с. 6].

Отож 2018-го, за даними французьких спецслужб, які відповідають за зовнішню і внутрішню безпеку, об'єктами зацікавленості китайської розвідки стали кілька тисяч керівників, держслужбовців і співробітників стратегічних компаній. Розслідування показало, що за цією грандіозною компанією по викраданню конфіденційних даних в самому серці держави і

економічної бази Франції стояло Міністерство державної безпеки Китаю, яке є основною розвідувальною службою КНР і включає 200 тисяч агентів. Виманювання інформації відбувалось не тільки під час розмов в інтернеті [3, с. 3].

«2018 Special 301 Report» представлений Офісом торгового представництва США визначає кілька країн, включаючи Китай, Мексику, Росію, Україну і В'єтнам, які не мають офіційних адресних безперервних і незалежних необхідних недопущень піратства (порушень, викрадань) в сфері авторського права. Термін «авторське право» означає – об'єкт, який охороняється та стосується охорони авторського права і споріднених (пов'язаних) привілей.

Підключене, інтерактивне, діалогове, оперативне піратство відтворює об'єкт, який охороняється авторським правом, що примусово витікає у (від) багатьох торгових (продажних – про людину) партнерів ринків збуту, включаючи Канаду, Китай, Індію, Нову Зеландію, Румунію, Росію, Швейцарію, Тайвань, Україну, і інших територій [4].

У столиці Латвії наприкінці вересня 2018-го відбулася чергова Ризька конференція з безпеки, яку проводять тут з 2006 року. Міністр оборони Латвії Раймонд Бергманіс поділився своєю думкою про те, що йому дуже запам'яталися слова з минулого The Riga Conference щодо нинішньої ситуації з безпекою, євроатлантичною солідарністю про стратегічні уроки минулого століття: якщо жити виключно в реальному світі з прагматичними настановами, то є високий ризик все програти. Важливо мати мрії, сподівання, ідеали, в які люди вірять, до яких вони прямують. Ті, хто має таку позицію, в стратегічному плані перемагають. Цей фактор важливий і сильний не менш, ніж наявність надійної армії. Окрім того Раймонд Бергманіс зауважив, що коли побував 2017-го на святкуванні Дня Незалежності України подумав – і це були його особисті відчуття, – що Росія посварившись з Україною 2014 року зробила

найбільшу стратегічну помилку в своїй історії [5, с. 3].

Курт Волкер – спецпредставник Держдепу США в Україні стосовно незаконних збройних формувань на Донбасі стверджує: «Ми знаємо про командирів, ланцюжок командування, типи військ, фінансування, чисельність регулярної російської армії та спецпідрозділів. Більша частина сил – контрактники» [6, с. 1].

20 жовтня 2018-го президент США Дональд Трамп заявив про наміри вийти із Договору про знищення ракет малої і середньої дальності, підписаного ще Горбачовим і Рейганом, із-за його недотримання. МЗС Німеччини назвало рішення США «згубним». Британія, в свою чергу, заявила про «абсолютну підтримку» рішення Вашингтону. МВС Росії визнало що «світ стане більш небезпечним». Український експерт Борис Парахонський попередив, що у випадку, якщо відбудуться воєнні дії – Україна в небезпеці. Окрім того, нам прийдеться реанімувати систему оповіщення [7, с. 4].

20-річну дію Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією Верховна Рада України припинила 6 грудня 2018-го. Як пояснив військовий експерт Олександр Сурков: «Дуже важливо, що зараз припинили договір з Росією. З військової точки зору, його текст було виписано так, що всі спірні питання сторони повинні були вирішувати між собою. Цю угоду зареєстровано в ООН. Коли її дію припинять – всі спірні питання, зокрема і питання Керченської протоки, Україна буде вирішувати через міжнародне законодавство, через міжнародні суди» [8, с. 1, 3. – 16 с].

У листопаді 2018-го Україна і США з метою поглиблення взаємодії на першому засіданні Комісії стратегічного партнерства у Вашингтоні, під головуванням міністра закордонних справ Павла Клімкіна й державного секретаря США Майка Помпео серед основних напрямів спільної роботи комісії виокремили – реагування на російську агресію, енергетична

безпека, правові та гуманітарні питання. Хартія Україна – США від 2008 року про стратегічне партнерство містить пункт, у якому підтверджуються гарантії безпеки, закріплені в тристоронній заяві президентів США, Росії й України від 1994 року, а також Будапештського меморандуму. На напрямі безпеки передбачається взаємодія з питань військово-технічного співробітництва, протидія кіберзагрозам. В економічній сфері у минулому році торговельний баланс між Україною і США перемістився на користь України – експорт з України до США зріс набагато більшими темпами, ніж імпорт в Україну, товарообіг зріс в 1,6 рази [9, с. 3].

В кінці 2018-го на Генеральній Асамблеї ООН було ухвалено історичні резолюції: про мілітаризацію Криму, Чорного й Азовського морів і про порушення прав людини на окупованому Росією півострові. За резолюцією про демілітаризацію Криму на підтримку Росії проголосували всього 19 країн, багато країн утрималися. Однак цінність цієї резолюції, про демілітаризацію полягає в тому, що там уперше йде посилення на Будапештський меморандум. Американські конгресмени вважають такий підхід розумним і запропонували направити їм наше звернення, а також іншим країнам-підписантам Будапештського меморандуму, Китаю і Франції, незважаючи на те, що вони приєдналися пізніше [10, с. 3].

Серед головних ризиків для української економіки експерти з питань макроекономічного аналізу та прогнозування в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України виокремили неотримання запланованого фінансування від МВФ, дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу, посилення загроз національній безпеці у вигляді активного військового протистояння на сході країни, а також посилення девальваційних тенденцій на валютному ринку України, недостатньо швидке проведення реформ і збереження низької кредитної активності комерційних банків [11, с. 1].

Мета і завдання. Прогнози уряду і НБУ щодо очікуваного зростання реального ВВП, динаміки індексу споживчих цін на 2018-2020 роки змінились на більш песимістичні. Однак, уряд і НБУ можуть поставити перед собою ціль вийти на більш сприятливі показники. Прогноз Національного банку України щодо динаміки індексу споживчих цін є досить песимістичний. У Листі про наміри та Меморандумі про економічну і фінансову політику України та МВФ (від 05.12.2018) відмічено, що НБУ має намір досягнути зменшення інфляції нижче 7 % до кінця 2019 року та до світового орієнтику на рівні 5%+/-1 процентний пункт у 2020 році. Обмінний курс гривні до доллара США в середньому за період в 2019 році складатиме 28,2, в 2020 році – 29,7, в 2021 році – 30,4 – сказано у прогнозі Мінфіну [12].

Залежно від фіскальної політики уряду та координації монетарної політики НБУ з фіскальною політикою уряду можна вийти на значно кращі показники. Торговельний баланс у 2019-му році слід збалансувати і у 2020-му позитивне сальдо торговельного балансу забезпечить зміцнення гривні для отримання більших вигод від зовнішньоекономічних операцій. Тоді НБУ зможе підтримувати міжнародні резерви на належному рівні. Використання монетарних інструментів для регулювання грошової маси і грошової бази залежить від цільових орієнтирів щодо зміцнення національної валюти гривні, зменшення безробіття, підвищення продуктивності праці, підвищення середньомісячної заробітної плати. При цьому важливим орієнтиром є подолання цінового диспаритету на внутрішніх ринках ресурсів та продуктів споживання, паритет купівельної спроможності національної валюти.

Виклад основного матеріалу. За січень-червень 2018р. фінансовий результат до оподаткування великих і середніх підприємств становив 189,8 млрд. грн. прибутку (за січень-червень 2018р. – 186,3

млрд. грн. прибутку). Прибуток становив 289,7 млрд. грн., або 107,3% порівняно із січнем-червнем 2017р., збитків допущено на суму 99,9 млрд. грн. (або 119,4%).

Частка збиткових підприємств за січень-червень 2018р. становила 28,3% (за січень-червень 2017р. – 31,2%). За видами економічної діяльності великі та середні підприємства транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності за перше півріччя 2018-го мали негативний фінансовий результат до оподаткування – 10,7 млрд. грн. збитків. Негативний фінансовий результат до оподаткування мали і великі та середні підприємства мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – 1,5 млрд. грн. збитків. Темп зростання прибутку (у % до відповідного періоду попереднього року) за I-й квартал 2017р. становив 161,0%; за I-е півріччя 2017р. – 144,2%; за 2017р. – 133,7%; за I-й квартал 2018р. – 113%; за I-е півріччя 2018р. – 107,3%. Темпи зростання збитків за I-ше півріччя 2017р. відносно I-го півріччя 2016р. становили 67,4%, за I-ше півріччя 2018р. відносно I-го півріччя 2017р. – 119,4%. Отже, темпи зростання збитків великих і середніх підприємств за окреслений період прискорились, а темпи зростання їхнього прибутку зменшились [13].

За 9 місяців 2018р. український експорт товарів становив 34551,1 млн. дол. США, або 110,3% порівняно з 9-ми місяцями 2017р., імпорт – 41019,8 млн. дол. США, або 116,1%. Негативне сальдо складало 6468,7 млн. дол. (за 9 місяців 2017р. – мінус 4009,1 млн. дол. США), що є вкрай несприятливим для подальшого розвитку економіки країни. За січень-жовтень 2018 р. експорт зріс на 10% порівняно з аналогічним періодом минулого року до 35,5 млрд. дол. США, імпорт – на 16% – до 46,1 млрд. дол. США, товарооборот зріс на 7,4% за жовтень місяць 2018 р. Коефіцієнт покриття експортом імпорту за 9 місяців 2018 р. становив 0,84 (за 9 місяців 2017р. – 0,89), за січень-жовтень 2018 р. – 0,77, що свідчить про загрозливе посилення неефективності зовнішньо-торговельної

діяльності. У відсотках до ВВП сальдо експорту-імпорту товарів і послуг за 9-ть місяців 2018-го становило мінус 6,98%, що означає перевищення внутрішнього споживання товарів і послуг над виробленими країною на 6,98%.

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 218 країн світу. Товарооборот за 9 місяців 2018 року становив 755709 млн. дол. США, за 10 місяців – 81,6 млрд. дол. США [14].

Товарна структура експорту-імпорту зовнішньої торгівлі України за 9 місяців 2018 року засвідчує, що експорт перевищує імпорт за такими товарами: живі тварини; продукти тваринного походження; продукти рослинного походження, у т.ч. зернові культури; жири та олії тваринного або рослинного походження; готові харчові продукти; деревина і вироби з деревини; недорогоцінні метали та вироби з них, у т.ч. чорні метали; різні промислові товари. І навпаки, імпорт перевищує експорт за такими товарами: товари, придбані в портах; товари мистецтва; прилади та апарати оптичні, фотографічні; засоби наземного транспорту, летальні апарати, плавучі засоби, у т.ч. засоби наземного транспорту, крім залізничного; машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання; перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння; вироби з каменю, гіпсу, цементу; взуття, головні убори, парасольки; текстильні матеріали та текстильні вироби; маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів; шкури необроблені, шкіра вичинена; полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них; продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, у т.ч. фармацевтична продукція та добрива; мінеральні продукти, у т.ч. палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки.

Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу в жовтні звузився порівняно з вереснем до 863 млн. дол. США завдяки відсутності значних виплат за державним боргом, хоча через значний дефіцит торгівлі

товарами він перевищував минулорічні показники. У цілому за 10 місяців дефіцит поточного рахунку розширився до 4,6 млрд. дол. США порівняно з 1,7 млрд. дол. США у відповідному періоді минулого року.

Приплив капіталу за фінансовим рахунком у жовтні становив 1,0 млрд. дол. США та був насамперед забезпечений борговими операціями приватного сектору. Чистий приплив прямих іноземних інвестицій у жовтні становив 203 млн. дол. США, 64% з яких були спрямовані до реального сектору. За 10 місяців цього року чистий приплив прямих іноземних інвестицій становив 1,7 млрд. дол. США, 25% із яких – операції банківського сектору з переоформленням боргу в статутний капітал [14]. За січень-жовтень 2018 року чистий приплив капіталу за фінансовим рахунком становив 4,3 млрд. дол. США та був вищим, ніж в аналогічному періоді 2017 року (3,8 млрд. дол. США).

У результаті платіжний баланс у жовтні було зведено з профіцитом на 164 млн. дол. США. Як наслідок, міжнародні резерви на кінець жовтня збільшилися до 16,7 млрд. дол. США, що забезпечує фінансування імпорту майбутнього періоду протягом 2,8 місяців. Платіжний баланс за січень-жовтень зведено з дефіцитом 254 млн. дол. США [14].

Однією із умов надання Міжнародним валютним фондам траншу у розмірі 1,9 млрд. гривень стала ціна газу для населення, а саме вирівнювання його вартості до ринкового рівня із існуючих 6,9 тис. – до 11 тис. гривень за тисячу куб.м. Початково компромісне рішення уряду полягало у поетапному підвищенні ціни газу для населення – на 25% у 2018-му році і на 15% - у наступному році. Однак станом на 1 червня 2018 року заборгованість держави по компенсації пільг і субсидій на оплату послуг ЖКГ склала 8,3 млрд. грн., а заборгованість населення за комунальні послуги перевищила 44 млрд. грн.

Умовами зовнішніх запозичень стало також питання створення Антикорупційного суду, проведення великої приватизації і

збалансованість бюджету у 2019 році. А це означає, що бюджет державного сектора економіки 2019-го повинен бути бездефіцитним, витрати не повинні перевищувати надходження до бюджетів усіх рівнів державного сектора економіки уже у 2019 році. І тут слід зосередити увагу на виведенні із тіні грошових потоків не силовими методами, а економічними, передусім – зменшити середню ставку оподаткування суб'єктів економічної системи країни, що потребує негайного удосконалення податкової системи з метою зменшення кількості податків і податкових платежів, а також різноманітних податкових пільг і утисків стосовно суб'єктів економічної діяльності реального сектору економіки. Проте держбюджет – 2019 ухвалений депутатами із граничним обсягом дефіциту на рівні 89,989 мільярда гривень, або 2,3% ВВП. Граничний обсяг державного боргу на 31 грудня 2019 року встановлено на рівні 2,06 млрд. грн., гарантованого державного боргу – 388,6 мільярда. Розрахунки проведено з використанням прогнозованого курсу на кінець року 29,4 гривні за долар [15, с.1-2]. Отже, держсектор продовжує політику перевищення витрат бюджету над надходженнями з 2003 року і фінансування дефіциту за рахунок внутрішніх і зовнішніх позик, які унаслідок інфляції і дефляції стають все не вигіднішими. Проте, окремі експерти переконують, що без траншу МВФ для України буде закрыта дорога до зовнішніх запозичень і макрофінансової допомоги від ЄС. А без них Україна зазнає дефолту, оскільки без траншу МВФ різко зменшаться золотовалютні резерви із-за необхідності фінансування дефіциту торговельного балансу і державного боргу, що поставить країну на межу дефолту і спричинить колосальну девальвацію гривні [16, с. 4].

За розрахунками економіста Віктора Скаршевського, які оприлюднені у вересні 2018-го, якщо за підсумками місії МВФ Україна все ж таки отримає черговий кредит у розмірі 1,9 млрд. дол. США, то

загальний баланс співробітництва Україна-МВФ за останні три роки буде нульовим. Тобто ми отримуємо за три роки 4млрд. дол. США і віддамо 4 млрд. дол. США, але при цьому набрались зобов'язань, підняли ціну на газ і ще матимемо зобов'язання покрити порядка 13,0 млрд. дол. США боргу [17, с. 4].

З 1 листопада за рішенням уряду ціна на газ для населення України підвищиться на 23,5% і становитиме 8550 гривень за тисячу кубометрів (середнє споживання на одну людину – 20 кубометрів в місяць). Процедура вимагає перерахунку комунальних послуг на тепло і гарячу воду. За останні п'ять років вартість газу в Україні для населення підвищилась у 8,5 разів, а в доларах США у три рази (із 116,3 до 305 дол. США за тис. кубометрів). За словами Віктора Скаршевського (вересень 2018-го), власного видобутку газу повністю вистачає для споживання населення. Собівартість українського газу – 3,5 тис. грн., що в 2,43 рази менше від нової ціни [18, с. 2]. Тому закуповувати на зовнішніх ринках скраплений газ нам вкрай не вигідно.

Якщо валюта країни недооцінена згідно паритету купівельної спроможності, значить в економіці країни спостерігається кризова ситуація. Країна змушена обмежити імпорт продуктів, закупівельна ціна яких на зовнішніх ринках значно перевищує внутрішню ціну. Особливо це стосується сировинних продуктів, призначених для виробництва продукції не тільки для задоволення внутрішнього споживчого і інвестиційного попиту, але й для виробництва продуктів, які експортуються. Суб'єкти економічної діяльності повинні мати можливість переорієнтувати інвестиційні вкладення на виробництво продуктів, які можна продавати на внутрішньому і зовнішніх ринках якомога вигідніше. Уряд і регулятор з допомогою економічних важелів управління зобов'язані вносити певні корективи щодо формування структури внутрішнього виробництва та структури експорту-імпорту передусім з

врахуванням задоволення потреб населення країни тепер і в майбутньому.

Після рішення уряду про підвищення ціни на газ МВФ оприлюднив заяву, згідно з якою він та Україна досягли угоди про нову 14-місячну програму підтримки економічної політики stand-by (SBA), яка замінить програму розширеного фінансування (EFF), що завершується у березні 2019 року. Нова програма stand-by – 3,9 млрд. дол. США.

За повідомленням очільника уряду за 2006-2013 роки борг України нарощено більш ніж на 50 млрд. дол. США. Це річний бюджет України. За наступні п'ять років держава має віддати понад 30 млрд. дол. США. Зараз ми працюємо із фінансовими ринками світу і щороку витрачаємо п'ять мільярдів дол. США на обслуговування накопиченого зовнішнього боргу уряду [19, с. 2].

«Нова програма stand-by із запитаним доступом до SDR у сумі 2,8 млрд. (еквівалент 3,9 млрд. дол. США) послужить основою для економічної політики влади в 2019 році», – йдеться у повідомленні МВФ, після завершення програми розширеного фінансування у березні 2019 року.

2017-го банки України знизили відсоткові ставки по депозитах із 19% до 15-16% у гривні і із 7,5% до 4% у інвалюті на кінець року. За окреслений період девальвація гривні і зростання цін значно знецінили національну валюту, а тому, заощадження в національній валюті перестали приносити навіть мінімальний дохід вкладникам. Рівень інфляції 2017-го 14,4% виявився у 1,5 разів вищим прогнозованого унаслідок невиправданої політики державного сектора економіки щодо збільшення внутрішньої державної позики шляхом розповсюдження депозитних сертифікатів і облігацій вітчизняним банкам упродовж останніх чотирьох років. Адже відомо, що існує залежність – чим ризикованішим є цінний папір, тим вища ставка відсотка, а оскільки із

зростанням загального рівня цін зростає і відсоткова ставка – ціна грошей – відбувається знецінення цінних паперів. Виручені гроші від таких позик неможливо одномоментно вкласти в інвестиції. Звідси – незавершені об'єкти в будівельній сфері, економія на заробітній платі, банкрутство банків, втеча капіталу, еміграція. Тільки 750 млн. дол. становить вартість українських єврооблігацій, придбаних інвесторами із США та Великої Британії [20, с. 1], що також спричиняє знецінення гривні і накопичення економічних негараздів. В кінці листопада 2018-го Міністерство фінансів на плановому аукціоні з розміщення облігацій внутрішньої державної позики залучило 48,114 млн. грн. [21, с. 1], що при сьогоdnішньому рівні інфляції, дефляції, рівні облікової ставки НБУ та рівні боргової залежності, ситуацію в економіці країни яж ніяк не покращить.

Світовий банк 2018-го констатував, що економічна криза від 2014-го призвела до того, що рівень бідності в Україні збільшився до 67%. Якщо в 2014-му за межею бідності проживало 15% населення України, то сьогодні – 25%. «Державна політика в плані розвитку економіки відстала на 20 років» - підкреслили у Світовому банку [22, с. 4].

Оплата праці українських мігрантів у країнах перебування зростає наростаючим темпом упродовж 2016-го – I кварталу 2018-го: 2016 рік – на 19,5% до 2015-го; 2017 рік – на 35,7% до 2016-го; I квартал 2018-го – на 42,7% до I кварталу 2017-го. Витрати мігрантів у країнах перебування зростали також наростаючим темпом: 2016 рік – на 27,1% до 2015-го; 2017 рік – на 44,1% до 2016-го; I квартал 2018-го – на 44,5% до I кварталу 2017-го. За окреслений період податки у країнах перебування у відсотках до оплати праці українських мігрантів дорівнювали: у 2015 році – 3,6%; у 2016 році – 4%; у 2017 році – 5%; у I кварталі 2018 року – 5,3%. Причинами позитивної динаміки в оплаті праці українських мігрантів є збільшення їх чисельності, підвищення середньої заробітної плати в

країнах рецесії, збільшення частки більш кваліфікованих працівників. Перевищення темпів зростання витрат мігрантів у країнах перебування над темпами зростання оплати праці є наслідком підвищення цін і достатку мігрантів. Підвищення рівня оподаткування доходів від оплати праці є наслідком підвищення ставок оподаткування, або ж прогресивне оподаткування доходів. У відсотках до ВВП грошові перекази в Україну, в доларовому еквіваленті, мали загальну тенденцію до зростання, але вони і становили 10,5% – у I кварталі 2018 і 9,1% – у II-ому кварталі [23].

На масштабному мітингу 17.10.2018 в центрі Києва голова Федерації профспілок України виступив з вимогою підвищити мінімальну заробітну плату до 7750 грн., оскільки за розрахунками Федерації, прожитковий мінімум складає 5167 грн. [24, с. 3].

В квітні 2018-го Окружний адміністративний суд Києва задовільнив позов правозахисника Станіслава Батрина до Кабміну, визнавши незаконною і недійсною постанову, якою вперше за 16 років переглянутий споживчий кошик. Згідно закону, його слід переглядати щоп'ять років, в Україні ж був кошик зразка 2000 року, і аж 2016-го. Суд визнав, що соціальні стандарти 2016-го були перезатверджені без їх якісного перегляду [25, с.3].

Значна частина фізосіб, які виїхали на заробітки в інші країни, зокрема ЄС, відкривають там банківські рахунки, часто, на прохання роботодавців. Західні банки надійні і безпечні не тільки в сенсі трансакцій, а й зберігання коштів (нехай з малими відсотками за депозитами). Українські вітчизняні фінустанови в наш час мають вагомі ризики. [26, с. 3].

Поряд із інфляцією та дефляцією на витрати клієнтів банків по депозитних вкладах виявляє негативний вплив податкова політика уряду щодо стягнення 18% податку на доходи фізосіб із відсотків по депозитах.

З початку 2018-го триває зниження відсоткових ставок по депозитах. Основна причина – високий податковий тягар, дискоординація фіскальної і монетарної політики, хронічний дефіцит державного бюджету і платіжного балансу, непомірна і ніяк не виправдана відкритість економіки країни, втрата самодостатності економічної системи країни, що є наслідком і причиною надмірного розшарування доходів населення та зниження показника ВВП на душу населення в доларовому еквіваленті.

За даними НБУ з середини минулого року українці можуть переказувати валюту за кордон в обсягах ліміту (50 тисяч доларів на рік) шляхом отримання е-ліцензії. З початку 2018-го українці переказали близько 25 мільйонів доларів [26, с. 3].

За даними Державної фіскальної служби з 1,9 млн. самозайнятих осіб офіційні банківські рахунки в Україні мають лише 964 тисячі. Решта ж використовують позабанківські розрахунки або проводять гроші через іноземні фінансові установи. Відстежити і порахувати масштабність таких дій, як це не дивно, досить складно. Однак з врахуванням вітчизняної і світової практики господарювання необхідно оперативніше вирішувати питання щодо регулювання економічних процесів з метою мінімізації втрат. Маємо багато прикладів.

За повідомленням «Німецької хвилі», у період з 2006 по 2014 роки на рахунки экс-керівника парламентської фракції Партії регіонів Олександра Єфремова у Женеві, надійшло 33 мільйони швейцарських франків (в еквіваленті – 863 млн. грн. В документах, що їх надіслала в Україну швейцарська інстанція, яка спеціалізується на таких злочинах видно, що упродовж шести років державне підприємство «Луганск вугілля» закупило, у підконтрольних Єфремову фірм, шахтне устаткування на 374 млн. швейцарських франків. Як впливає з результатів фінансових операцій, ця сума у кілька разів перевищує

альтернативні тендерні пропозиції конкурентів. Виводив Єфремов ці кошти за кордон з допомогою фіктивної фірми, статутний капітал якої лише 100 грн., яка була зареєстрована у Сихівському мікрорайоні Львова. Липовий керівник цього підприємства-примари періодично знімав з рахунків мільйонні суми, які пересилав Єфремов. Потім віддавав готівку його людям. «Гонорар» львів'янина-змовника за кожну таку фінансову операцію становив 200-400 грн. Детективи розплутали цю схему, а тому швейцарські суди заблокували на рахунках Єфремова 33 млн. франків. Відкрито судовий процес над Єфремовим у справі про держзраду та звинувачення у відмиванні брудних грошей і казнокрадстві [27, с. 5].

В травні 2018-го стало відомо, що Генпрокуратура активізувала розслідування по «угоді століття» на медіаринку України. Так у 2013 році називали продаж УМХ – одного із провідних медіахолдингів України. Одна із причин – вилучити холдинг на користь держави як «токсичний продукт». Основним продавцем активу виступав Борис Ложкін. Структура власності холдингу, яким керував Борис Ложкін була досить складною «п'ятирівневою». І складалася із компаній в Україні, в Нідерландах і на Британських Віргінських Островах. Усі інвестори УМХ використовували офшорні компанії для придбання акцій кіпрської холдінгової структури UMH Group Public Limited. Та своєю чергою володіла голландською компанією, яка була власником усіх активів в Україні, і належала компанії із Британських Віргінських Островів, яка також належала ще одній компанії із Британських Віргінських Островів. Сам Ложкін визнав, що УМХ не такий простий.

5 серпня 2015 року в ГПУ прийшов запит від Мінюсту Австрії, підписаний головним прокурором Йоганнесом Мартетшлегером, у якому фігурували дані про відкриття у Відні кримінальної справи за підозрою у відмиванні грошей, в основі якого лежала трансакція від 4 листопада

2013 року, з рахунку фірми Trejoli Business Ltd. Британські Віргінські Острови, на рахунок офшорної компанії Integrity International Holdings Ltd, котрий був відкритий в австрійському Raiffeisen Bank International AG. «...цівими є надходження на суму 314 млн. євро і перекази на 315 млн. євро. Ці трансакції були здійснені виключно між офшорними компаніями, в яких неможливо визначити дійсної комерційної діяльності», – сказано в документі. А мажоритарним акціонером офшору Integrity International Holdings Ltd є саме Борис Ложкін: йому належить 71% акцій. Окрім нього в числі мажоритарних власників числяться українські народні депутати, підприємці тощо. Оскільки колосальна сума грошей із офшору на офшор пройшла через рахунок в Австрії, ця країна і відкрила кримінальну справу [28].

В минулому лідер однієї із радикальних течій українського політикуму Микола Дульський поділився своїми думками: «наглядачів на всі «хлібні» напрямки – перевозки, торгівля алкоголем, наливка піска – призначають в поліції. Як такого «дикого» рекету нема – злодіїв відсунули; незалежних від влади угруповань не існує. А на розборки авторитетів, в багатьох випадках, їздить навіть поліцейське начальство». В поліції визнали наявність справ, де в здирництві замішані правоохоронці. Однак, в процесі переатестації такі люди притягаються до відповідальності і кількість таких випадків зменшується – повідомив «Вестям» радник очільника МВД Іван Варченко.

Юристи підтвердили, що здирництво зараз процвітає. Адвокат Іван Ліберман повідомив, що надходить багато скарг від малого бізнесу. До підприємців приходять міцні хлопці і прямо кажуть: «Платіть, інакше ви тут працювати не будете, не дамо». Звертались фермери, у яких відразу після збору урожаю вимагали 50%. І дійсно, фермеру в Чернігівській області, який уперся, спалили комбайн, який був у кредиті! При цьому захисту від таких рекетирів майже нема. Здирники почувають себе

впевнено, самі відкривають зустрічні кримінальні справи, а деякі мають підтримку від представників місцевої влади і силовиків [29].

В Україні активізувалася робота по «віджиму» майна. Привід – отримання його корупційним або злочинним шляхом. Раніше Національне Агенство з питань розшуку і виявлення майна, отриманого злочинним шляхом (АРМА) займалось в основному справами, фабула яких звучить як викрадання і повернення бюджетних коштів, то тепер представники держоргану відкрито займають одну із сторін в бізнес конфліктах. Головний принцип – ресурсність об'єкта. Бізнес розповідає про порушення і рейдерство.

Адвокати шоковані поведінкою чиновників. За словами Олександра Дульського, досвід передачі арештованого майна держструктурі використовують у більшості європейських країн, але тільки в Україні він набув ознак рейдерства. За словами Дульського, у нас у більшості справ, у яких він приймав участь, мало місце незаконне відкриття кримінальної справи, яка має замовний характер і є політично мотивованою, направлена на знищення або захоплення бізнесу. «В Україні це позорна практика, яка вже потрапляє у звіти ОБСЄ». Схема за якою відбувається «віджим» бізнесу, виглядає приблизно так: слідчий відкриває кримінальну справу, тет-а-тет домовляється із суддею про винесення «потрібного» рішення про арешт майна, після чого той же слідчий відправляє рішення суду в АРМА. В результаті Нацагенство отримує майно, яке потім передають в управління «потрібної» компанії. Коли власник бізнесу, знаючи замовний характер дійства, починає реагувати, то АРМА робить вигляд, що ні при чому», – розповідає Дульський. АРМА не управляє конфіскованим майном, а передає його в управління третім особам, які офіційно отримують в середньому 25% від прибутку. Важливий момент: АРМА отримує активи у період слідчих дій. Тобто вина власника ще не доведена судом, а його майно вже щезає, псується

і використовується не за призначенням. Усе частіше з'являються сумнівні фірми, зареєстровані в квартирах, які не мають штату, а часто і основних засобів для ефективного управління арештованим майном. Суди вже починають приймати самостійні рішення. Так, 7 листопада 2018-го стало відомо, що суд відмінив передачу в управління Нацагенства активів аеропорту «Одеса» і 75% корпоративних прав «Одеса Аеропорт Девелопмент». Таке рішення прийняв слідчий суддя Солом'янського районного суду м. Києва. Виникає питання: як український народ може фінансувати структуру (на її діяльність цього року виділено 256 млн. грн.), яка не вважає за потрібне звітувати про свою роботу [30, с. 6-7].

«Вести» проаналізували декларації і реєстри юридичних і фізичних осіб найпідприємливіших українських бізнесменів і депутатів за 2017-2018 роки і виділили топ-10 чиновників України – власників фірм в офшорах. Усі вони є бенефіціарами – володіють бенефіціями. Бенефіціар – особа, яка одержала прибуток з акредитива, страхового поліса, або особа, за якою юридично закріплена приватна власність. Акредитив – платіжний документ, за яким одна кредитна установа (банк, ощадна каса) дає розпорядження іншій (згідно із заявою клієнта і за його рахунок) сплатити певну суму пред'явникові, або ж, іменний папір, що підтверджує право особи, на ім'я якої він виписаний, отримати в банку або ощадній касі вказану в акредитиві суму.

В цілому чиновники і члени їхніх сімей є бенефіціарами 18543 компаній, 270 із них зареєстровані в офшорних зонах. Дехто із них є засновниками великих бізнесструктур розміщених в Криму, і після анексії Криму перереєстровані на російську податкову систему [31, с. 5].

В Україні виникла парадоксальна ситуація. В останніх числах жовтня 2018-го – єдина причина подорожчання долара США відносно гривні – починаються виплати Держказначейства по ПДВ. Вони незначні: за

кілька днів відбувалось два платежі – на 198 млн. грн. і на 412 млн. грн. Активізується спекулятивна гра на підвищення курсу валюти США. Продавці (експортери) притримують продажі долара (в основному продають лише обов'язкові до продажу 50% виручки) в очікуванні більш вигідного курсу і надходжень відшкодувань ПДВ. Імпорттери (особливо нафтотрейдери) активніше скуповують долари, скуповуючи зараз бензин і дизель. Головних виплат по ПДФ бізнес ще не дочекався. Держказначейство щомісячно відшкодовує по податку у середньому по 7-9 млрд. грн., і перераховані на вказаний період 610 млн. грн. – просто мізер. Тому банкіри настроєні на подальше подорожчання долара [32, с. 2].

Для виправлення цієї ситуації потрібно, по-перше, відмінити відшкодування ПДВ значно зменшивши ставку цього податку. Оскільки платником податку є споживач, який купує продукт призначений для внутрішнього споживання або ж внутрішнього інвестування, а не продавець. Зросте внутрішній попит на товари і послуги з боку внутрішніх споживачів і інвесторів. Інвестиційний клімат покращиться. Зайнятість і доходи в реальному секторі економіки зростуть. Піднімуться стимули кваліфікованих працівників працювати на території своєї країни, зменшиться міграція, підвищаться темпи надходжень в державний бюджет, відбудуться прогресивні зміни підтримки традиційних цінностей: сім'ї, культури, природи, освіти, здоров'я і підвищення темпів економічного зростання національної економіки.

По-друге, слід зменшити імпорт, використовуючи натуральний логарифм для визначення індикаторів щодо удосконалення структури експорту-імпорту. Використовуючи важелі фіскальної політики створити умови для переливання національного капіталу в галузі і сфери економіки, які задовольняють потреби населення країни в якісних і максимально корисних продуктах. Зменшувати експорт та імпорт

продуктів, виготовлення яких супроводжується виникненням негативних побічних ефектів.

Український бюджет наповнюють усе гірше і гірше. Обсяг невиконання плану надходжень загального фонду зріс із 74 млрд. гривень у першому півріччі 2018 року до 94 млрд. грн. за підсумками трьох кварталів, повідомив голова Рахункової палати Валерій Пацкан. Звідси проблеми з виплатами заробітних плат в держсекторі, соцвиплатами населенню і іншими відрахуваннями із казни.

Видаткова частина бюджету за 9-ть місяців 2018-го не виконана на 8,5% (на 57,7 млрд. грн.). Третина загального обсягу видатків держбюджету – трансферти місцевим бюджетам. При цьому по окремих субвенціях на економічний розвиток регіонів, є значні залишки невикористаних коштів.

Є значний ризик що виконання держбюджету – 2018 не забезпечиться. Причини: (1) сповільнення упродовж 9-ти місяців 2018-го темпів зростання обсягів виробництва в промисловості – від 3,6% до 1,8%; (2) зменшились у порівнянні з минулим роком надходження від іноземних інвестицій; (3) борги платників податків перед бюджетом досягли 82 млрд. грн.; (4) заборгованість ДФС по ПДВ перед бізнесом досягла 17,8 млрд. грн. (не враховуючи 4,6 млрд. грн. боргу по цьому податку, нагромадженому до 1 лютого 2016 року); (5) із запланованих 90,3 млрд. грн. отримано від розміщення облігацій зовнішнього державного займу 19,4 млрд. грн. Дохідність цих облігацій майже 9%.

Загальний обсяг державного і гарантованого держборгу України у січні-вересні 2018 року хоча і зменшився, однак перевищував 2 трлн. грн. При цьому виплати на погашення і обслуговування держборгу збільшились (порівняно з відповідним періодом минулого року) і перевищили чверть видатків держбюджету [33, с. 2].

Перший транш за новою програмою співпраці з Міжнародним

валютним фондом Stand-By Arrangement, затвердженого радою директорів фонду 18 грудня в обсязі близькому до еквівалента 1,4 млрд. дол. США Україна отримала і завдяки цьому, міжнародні резерви України зросли до 20,1 млрд. дол. США. Нова програма МВФ передбачає надходження в Україну від МВФ в еквіваленті 3,9 млрд. дол. США упродовж 14 місяців. Продовження співпраці із фондом відкрило доступ до пов'язаного фінансування. 18 грудня рада директорів світового банку вирішила надати Україні 750 мільйонів доларів гарантій, що допоможе уряду залучити капітал на міжнародних ринках у 2019 році, повідомляє УНІАН.

Рішення уряду України і НБУ щодо фінансування від МВФ, Світового банку, Європейської комісії прийнято з метою завершити 2018 рік з обсягом міжнародних резервів, які перевищують останній прогноз НБУ і підтримати їх на належному рівні наступного 2019-го року [34,с.1].

Для отримання від МВФ 3,9 млрд. дол. США, уряд України взяв на себе зобов'язання відображені у Меморандумі про економічну і фінансову політику: (1) скорочення бюджетного дефіциту у 2018-му за рахунок зменшення капітальних інвестицій та обмеження закупівель товарів і послуг, а у 2019-му за рахунок скорочення соціальних виплат.

Окрім того, зарплата держслужбовців у 2019 не підніматимуть; підвищення зарплат бюджетників не більш, ніж на 9,4%; соціальні норми споживання для призначення субсидій зменшили на 11% у 2018-му, і те ж передбачається ще й у 2019-му, якщо не вистачатиме грошей; субсидії почнуть монетизувати з 2020 року; пенсії в середньому зростуть на 8,5%. (2) Уряд зобов'язується не пом'якшувати податковий тягар в межах існуючих податків, підвищити акцизні ставки, зняти обмеження із бази нарахування Єдиного соціального внеску, що означає запровадження регресивної шкали ставки цього податку, а також повну відмову від ідеї зменшення податків або ж проведення податкової амністії. До того ж уряд пообіцяв, що будь-які додаткові надходження до бюджету,

спрямовуватимуться на погашення зовнішніх боргів, а не на соціальні пільги. (3) Уряд України орієнтується і висловлює наміри вийти на рівень інфляції не більше 7% у 2019 році, а в 2020-му – 5% ($\pm 1\%$).

Уряд України має наміри застосувати систему керованих валютних курсів, яка являє собою комбінацію фіксованих і гнучких валютних курсів, при якій уряд робить спроби виявити вплив на них або безпосередньо, скуповуючи чи продаючи валюту або ж, опосередковано через кредитно-грошову політику шляхом підвищення або зниження процентних ставок.

Посилюється контроль за банківським сектором. Наміри – зачистити ринок від «найслабших ланок». 24-м фінустановам, які пройшли стрес тестування у 2018-му, дадуть термін до кінця 2019 року. За цей термін вони повинні привести свій капітал у відповідність із базовими вимогами НБУ. За цей же термін НБУ завершить оцінку життєздатності бізнес моделей 56 малих банків. Будуть відмінені 100% гарантій за вкладами в Ощадбанк. Кабінет Міністрів визначив граничний термін для цієї реформи – 2019 рік.

Висновок. Монетизація держбюджету рік за роком упродовж середньострокового або ж, що ще гірше – упродовж довгострокового періоду, яка супроводжується загостренням кризових явищ в економіці країни, збільшення частки тіньового сектору економіки, ставить на порядок денний необхідність припинення практики щорічних планових перерахунків центробанком відносно непомірних сум коштів до держбюджету, оскільки наслідком такої практики є інфляція, дефляція, криза банківської системи, посилення розшарування населення країни за доходами, підвищення рівня бідності, еміграція, зменшення чисельності населення, зниження продуктивності праці, зниження доходів населення країни. А коли за умови хронічного довготривалого дефіциту рахунку поточних операцій, уряд і центробанк намагаються вивести країну із кризи за рахунок усе дорожчих і дорожчих зовнішніх позик, то це означає

єдино вірний захід – припинити нарощування зовнішніх позик.

Література:

1. Натталл, Т. (2017). *Брюссель. Європа. Новий світанок. The Economist*. Світ у 2018. Український випуск. За ексклюзивною ліцензією. *Український тиждень* (6.12.2017), 34-35.
2. Франклін, Д.(2017). Від редактора. *The Economist*. Світ у 2018. Український випуск. За ексклюзивною ліцензією. *Український тиждень* (6.12.2017), 6.
3. Левковская, А., Кирилович, Г. Дети-информаторы в Германии и шпионский скандал во Франции. *Вести. Всеукраинский выпуск* (26.10.2018), №179(1281), 3.
4. 2018 Special 301 Report – USTR [http: // ustr.gov→files→Press→Report](http://ustr.gov/files/Press/Report)
5. Кудрін, О. Міністр Латвії Раймонд Бергманіс: Посварившись з Україною, Росія зробила найбільшу помилку у своїй історії (надруковано зі скороченнями). *Урядовий кур'єр* (3.10.2018), №185, 3.
6. Цитата дня. *Урядовий кур'єр* (26.09.2018) , №180, 1.
7. Козуб, Т. «Звёздные войны» – 2.0: Трамп идёт ва-банк. *Вести. Всеукраинский выпуск* (24.10.2018), №177, 4.
8. Фаріон, І. Жити поруч з Росією ми змушені. Дружити – ні! *Високий Замок* (7-9.12.2018), №137, 1,3.
9. Довгопол, Я. *Укрінформ*, Вашингтон. Посол України в США Валерій Чалий: я не маю сумніву, що США продовжить курс на підтримку України. *Урядовий кур'єр* (20.11.2018), №218, 3.
10. Будник, О. *Укрінформ*, Анкара. Лідер кримських татар Мустафа Джемільєв: Наша мета – створення платформи для повернення Криму на базі Будапештського меморандуму. *Урядовий кур'єр* (03.01.2019), №1, 3.
11. ВВП зростатиме, інфляція – навпаки. *Урядовий кур'єр* (26.09.2018), №180, 1.

12. Національний банк України <<http://www.bank.gov.ua>>
Кабінет Міністрів України <<http://www.kmu.gov.ua>>
13. Державна служба статистики України. Експрес-випуск (23.08.2018) 223/04.3. <<http://www.ukrstat.gov.ua>>
14. Державна служба статистики України. Експрес-випуск (14.11.2018). <<http://www.ukrstat.gov.ua>>; Національний банк України. Прес-центр (30.11.2018). <<http://www.bank.gov.ua>>
15. Малолеткова, О. Україна має держбюджет – 2019 заздалегідь. *Урядовий кур'єр* (24.11.2019), №222, 1-2.
16. Дранник, А. Миссия МВФ: новые цены на газ или дефолт. *Вести. Всеукраинский выпуск* (12.09.2018), №148, 4.
17. Дранник, А. Кредит МВФ: что отдали взамен. *Вести. Всеукраинский выпуск* (20.09.2018), №161, 4.
18. Дранник, А. Стало известно, насколько подорожает тепло после повышения цен на газ. *Вести. Всеукраинский выпуск* (25.10.2018), №178, 2.
19. Писана, Н. Ціна на газ зросла, щоб не сталося дефолту. *Урядовий кур'єр* (23.10.2018), №198, 2.
20. Цифра дня. *Урядовий кур'єр* (06.11.2018), №208, 1.
21. Цифра дня. *Урядовий кур'єр* (29.11.2018), №225, 1.
22. Дунина, А. На сало уже не хватит: как обеднели украинцы. *Вести. Всеукраинский выпуск* (12.07.2018), №120, 4.
23. Національний банк України <<http://www.bank.gov.ua>>
24. Бунт профсоюзов. *Вести. Всеукраинский выпуск* (18.10.2018), №173, 3.
25. Никулин, А. Корзину украинца признали незаконной. *Вести. Всеукраинский выпуск* (27.04.2018), №75, 3.
26. Громов, О. Масового вивезення валюти не бачимо. *Урядовий кур'єр* (06.11.2018), №208, 3.

27. Фаріон, І. Луганський сепаратист Єфремов відмивав гроші через львів'янина на Сихові. *Високий замок* (10-16.05.2018), №51, 5.
28. Петрова, А. Зачем Юрию Луценко «голова» Ложкина. Расследование. *Вести. Всеукраинский выпуск* (24.05.2018), №084, 6-7.
29. Маркин, Я., Кучкина А. Нью-рэкети: с копами и батальонами. Кто крышует? *Вести. Всеукраинский выпуск* (06.02.2017), №020, 4.
30. Стасенко, А. *Вести. Всеукраинский выпуск* (08.11.2018), №188, 6-7.
31. Гирнык Б., Левковская А. У кого больше всего в офшорах: лидеры – депутат и президент. *Вести. Всеукраинский выпуск* (06.09. 2018), №144, 5.
32. Лысенко, Е. Доллар пошёл в рост. К чему готовиться. *Вести. Всеукраинский выпуск* (26.10.2018), №179, 2.
33. Лысенко, Е. В счётной палате прогнозируют проблемы с зарплатами и соцвыплатами. *Вести. Всеукраинский выпуск* (14.11. 2018), №192 (1295), 2.
34. МВФ надав перший транш. *Урядовий кур'єр* (22.12.2018), №243, 1.

References:

1. Nattall, T. (2017). *Brussels. Europe. The New Dawn. The Economist. The World in 2018. Ukrainian edition. By an exclusive license. Ukrainian week* (06.12.2017), 34-35.
2. Franklin, D. (2017). Chief Editor. *The World in 2018. From the editor. The Economist. The World in 2018. Ukrainian edition. By an exclusive license. Ukrainian week* (06.12.2017), 6.
3. Levkovskaya A., Kyrylovych, H. Children- Informants in Germany and the Spy Scandal in France. *Vesti. All-Ukrainian edition* (26.10.2018), №179 (1281), 3.
4. 2018 Special 301 Report <<http://ustr.gov/files/Press/Report>>
5. Kudrin, O. Minister of Latvia Raimonds Bergmanis: By Quarreling with Ukraine Russia Made the Biggest Mistake in Its History (printed with

- contraction). *Uriadovyy Kurier* (03.10.2018), № 185, 3.
6. Quotation of the Day. *Uriadovyy Kurier* (26.09.2018), № 180, 1.
7. Kozub, T. “Star Wars” – 2.0: Tramp Is Coming All-In-One. *Vesti. All-Ukrainian edition* (24.10.2018), №177, 4.
8. Farion I. We Are Forced to Live Near Russia. But Be Friends –Aren’t! *Vysokyy Zamok* (7-9.12.2018), № 137, 1,3.
9. Dovhopol, Y. *Ukrinform*, Washington. Ambassador of Ukraine in USA Valeriy Chalyy: I Do Not Have Doubt that USA Will Continue Course On the Support of Ukraine. *Uriadovyy Kurier* (20.11.2018), № 218, 3.
10. Budnyk, O. *Ukrinform*, Ankara. Leader of Crimean Tatars Mustafa Dzhemiliov: Our Aim –the Creation of Platform for Returning Crimea on the basis of Budapest memorandum. *Uriadovyy Kurier* (03.01.2019), № 1, 3.
11. GDP Will Rise, Inflation – Vice Versa. Source: *Uriadovyy Kurier* (26.09.2018), № 180, 1.
12. National Bank of Ukraine <<http://www.bank.gov.ua>>
Cabinet of Ministers of Ukraine <<http://www.kmu.gov.ua>>
13. State Service of Statistics in Ukraine. Express-edition (23.08.2018). 223/04.3 <www.ukrstat.gov.ua>
14. State Service of Statistics in Ukraine. Express-edition (14.11.2018) <<http://www.ukrstat.gov.ua>>;
National Bank of Ukraine. Press-Center <<http://www.bank.gov.ua> – 30.11.2018>
15. Malolyetkova, O.. Ukraine Has the State Budget-2019 in Advance. *Uriadovyy Kurier* (24.11.2018), № 222, 1-2.
16. Drannyk, A. IMF Mission: New Gas Prices or Default. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (12.09.2018), № 148, 4.
17. Drannyk, A. IMF Credit: What We Gave Instead. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (20.09.2018), № 161, 4.
18. Drannyk, A. It Became Known By How Much the Price Increased on Heat

- As a Result of Price Increase on Gas. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (25.10.2018), № 178, 2.
- 19.Pysana, N. Gas Price Increased to Avoid Default. *Uriadovyy Kurier* (23.10.2018), № 198, 2.
- 20.Number of the Day. *Uriadovyy Kurier* (06.11.2018), №208,1.
- 21.Number of the Day. *Uriadovyy Kurier* (29.11.2018), №225,1.
- 22.Dunina, A. There is a Shortage for Fat: How Ukrainians Have Become Impoverished. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (12.07.2018), № 120, 4.
- 23.National Bank of Ukraine <<http://www.bank.gov.ua>>
- 24.Union Revolt. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (18.10.2018), № 173, 3.
- 25.Nikylin, A. The Basket of Ukrainian Has Been Admitted As Illegal. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (27.04.2018), 3.
- 26.Gromov, O. Massive Export of Currency Is Not Seen. *Uriadovyy Kurier* (06.11.2018), №208, 3.
- 27.Farion, I. Lugansk Separatist Yefremov Was Laundering Money Via Lviv Citizen in Sykhiv. *Vysokyy Zamok* (10-16.05.2018), № 51, 5.
- 28.Petrova, A. Why Does Yuriy Lutsenko Need Lozkin's Head. Investigation. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (24.05.2018), № 084, 6-7.
- 29.Markiyan, Y., Kuchkina, A. New-racket: With Spears and Battalions. Who roofs? *Vesti. All-Ukrainian Edition* (06.02.2017), № 020,4.
- 30.Stasenko, A. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (08.11.2018), № 188, 6-7.
- 31.Hirnyk, B., Levkovskaya, A. Who has the Most in Offshores: Leaders – Deputy and President. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (06.09.2018), №144, 5.
- 32.Lysenko, E. Dollar Went Up. For What Should We Be Ready. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (26.10.2018), № 179, 2.
- 33.Lysenko, E. In Counting Chamber Problems with Salary and Social Payouts are Forecasted. *Vesti. All-Ukrainian Edition* (14.11. 2018), № 192 (1295), 2.
- 34.IMF Granted the First Tranche. *Uriadovyy Kurier* (22.12.2018), №243,1.

УДК 336:377

ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

**Заслужений працівник освіти України, кандидат економічних наук,
доцент, Тріпак М. М.**

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, Україна, м. Кам'янець-Подільський

У сучасному українському інклюзивному освітньому просторі набуває особливої ваги з огляду на те, що інтегрування осіб з особливими потребами у соціокультурне й соціально-економічне середовище соціалізації є сьогодні надзвичайно актуальним.

Мета. Мета освітньої інклюзії полягає в проведенні відповідних заходів щодо пошуку соціально-економічних механізмів соціалізації інклюзивних вузів.

Результати. У статті визначено пріоритетність інклюзивної соціалізації суб'єкта соціуму з обмеженими фізичними можливостями в економічній системі. Репрезентована економічна модель соціалізації інклюзивних вузів загальнодержавного значення. Проаналізовано різноманітні підходи до розуміння результату морального виховання та професійного суб'єкта соціуму.

Ключові слова: інклюзивна освіта, вища освіта, соціалізація, економічна соціалізація, соціалізації інклюзивних вузів.

Заслуженный работник образования Украины, кандидат экономических наук, доцент, Трипак М. Н. Экономическая модель инклюзивной социализации/ Подольский специальный учебно-реабилитационный социально-экономический колледж, Украина, Каменец-Подольский.

В современном украинском инклюзивном образовательном пространстве приобретает особое значение ввиду того, что

интегрирование лиц с особыми потребностями в социокультурное и социально-экономическую среду социализации является сегодня чрезвычайно актуальным.

Цель. Цель образовательной инклюзии заключается в проведении соответствующих мероприятий по поиску социально-экономических механизмов социализации инклюзивных вузов.

Результаты. В статье определена приоритетность инклюзивного социализации субъекта социума с ограниченными физическими возможностями в экономической системе. Представлена экономическая модель социализации инклюзивных вузов общегосударственного значения. Проанализированы различные подходы к пониманию результата нравственного воспитания и профессионального субъекта социума.

Ключевые слова: инклюзивное образование, высшее образование, социализация, экономическая социализация, социализации инклюзивных вузов.

Tripak M. N., PhD of Economical Sciences, Economic model of inclusive socialization / Podolsky special educational and rehabilitation socio-economic college, Ukraine, Kamyanets-Podolsky

In today's Ukrainian inclusive educational space, special importance is given, considering that the integration of people with special needs in the socio-cultural and socio-economic environment of socialization is extremely relevant today.

Purpose. The goal of educational inclusion is to take appropriate measures to find socio-economic mechanisms for the socialization of inclusive universities.

Results. The article determines the priority of inclusive socialization of the subject of the socially disadvantaged social system in the economic system. Represented economic model of socialization of inclusive universities

of national importance. Various approaches to understanding the moral education and professional subject of society are analyzed.

Keywords: inclusive education, higher education, socialization, economic socialization, socialization of inclusive universities.

Постановка проблеми. За останні два десятиліття, за даними статистики, осіб з інвалідністю збільшилось майже вдвічі і досягла до 10% загальної чисельності населення, а демократична держава, до якої відноситься і Україна, повинна забезпечити можливості реалізації потенціалу таких людей для того, щоб вони приносили користь суспільству і відчували себе його повноцінними членами. Оскільки ступень освіти, знання є основою сучасної життєдіяльності людини, її можливостей працювати та задовольнити всебічні потреби, зосередимо увагу на проблемах освіти людей з обмеженими можливостями. Для створення умов життєдіяльності людей із обмеженими можливостями у наш складний період, Україною ратифіковано низку міжнародних документів у сфері захисту прав людини і розроблено та затвердив державну програму розвитку системи реабілітації та трудової зайнятості людей з обмеженими фізичними можливостями, психічними захворюваннями та розумовою відсталістю, а в законі України «Про освіту» визначена ціла низка статей, які закріплюють права осіб з обмеженими можливостями на освіту на рівних правах із здоровими студентами.

Впровадження в життя цих та інших законів про права інвалідів є одним з основних елементів відкритого суспільства, спрямованого на подолання соціальної нерівності, який отримав назву «інклюзії», тобто широкого спектру стратегій щодо забезпечення ресурсів, орієнтованих на підтримку груп населення або окремих громадян, які знаходяться у

несприятливому становищі виключення з економічного, соціального, політичного, культурного життя суспільства.

У широкому сенсі це поняття розуміють як активний процес зміцнення відчуття належності особи або групи осіб, що з рештою перебувають під загрозою соціальної ізоляції. Розглядаючи питання соціального виключення, важливо зазначити групи людей, які найчастіше опиняються у ситуації виключення з огляду на свою расову належність, соціальне та етнічне становище, віросповідання, стать та здібності, фізичні вади. Для подолання таких явищ в країні провідною стратегією політики є результат науково-практичного дослідження де визначено, що економічно доцільним є здійснення інвестицій у людський капітал скрізь де це можливо, замість прямого інвестування в соціальне обслуговування. Відповідно до цієї категорії інклюзія розглядається як вигідний напрям соціального інвестування для майбутнього. Таким чином питання соціальної інклюзії знаходять своє основне відбиття у сфері освітньої політики, оскільки освітня система є не тільки віддзеркаленням стану суспільства, а й важливим засобом його реформування.

Досить часто інклюзія в освіті розглядається як підхід до навчання дітей та дорослих людей з особливими освітніми потребами в умовах системи вищої освіти.

Проте, це слід розуміти як реформу, що підтримує і заохочує різноманітність серед студентських колективів. Мета освітньої інклюзії полягає у ліквідації соціальної ізоляції, яка є наслідком негативного ставлення до різноманітності. Звідси необхідно проведення низки заходів щодо пошуку соціально-економічних механізмів соціалізації інклюзивних вузів в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Механізми соціалізації інклюзивної освіти досліджували: В. Андрієнко, Т. Боголіб, Є. Бойко, О. Василик, Т.

Гребнева, В. Журавський, І. Каленюк, П.Коваль, Т. Лев, Ю. Лисенко, О. Навроцький, В. Новіков, К. Павлюк, В. Федосов, В. Шпотенко, М. Яструбський та. Наукові здобутки згаданих учених є значним внеском у теорію, методологію й організацію функціонування соціалізації інклюзивної спеціальної вищої освіти.

Однак питання комплексної системної соціально-економічної та фінансово-психологічної інклюзивної соціалізації спеціальних вищих навчальних закладів, що передбачає формування обґрунтованої концепції реформування економічного механізму їхнього функціонування, розроблені ще недостатньо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на важливість і актуальність інклюзивної освіти, науковці констатують серйозні проблеми в її науковій розробці та практичній реалізації. Дані обставини визначили актуальність теми дослідження та необхідність пошуку економіко-організаційних важелів впливу на активізацію розвитку інклюзивної освіти в Україні через механізм системної соціально-економічної та фінансово-психологічної інклюзивної соціалізації спеціальних вищих навчальних закладів. У зв'язку з цим, метою даної статті є визначення пріоритетності інклюзивної соціалізації спеціалізованих навчально-реабілітаційних вищих навчальних закладів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Соціалізація є однією з центральних проблем соціальної психології. А в умовах переходу сучасного українського суспільства до ринкових економічних відносин ця проблема у площині економічної психології ідентифікується у не менш актуальну проблему економічної соціалізації. Інклюзивна соціалізація – це багатогранний процес адаптації суб'єкта соціуму з особливими потребами досвіду життя в суспільстві, засвоєння системи соціальних зав'язків і взаємовідносин. У процесі соціалізації формується система

цінностей орієнтацій особистості здобувача навиків соціально-економічних форм і методів поведінки суб'єкта соціуму і ефективної взаємодії між собою. Соціалізація студента вузу передбачає участь молодшої людини в засвоєнні культури людських взаємовідносин у суспільстві, соціальних норм та ролей. У процесі соціалізації студент пізнає соціальну дійсність, оволодіває практичними навиками взаємодії з іншими суб'єктами, які виконують різні соціальні функції державної установи.

Під час аналізу наукової літератури було виявлено, що процес соціалізації розглядається авторами з позиції двох підходів. Прихильники суб'єкт-об'єктного підходу (Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, Г. Террі Пейдж, Дж. Б. Томас, Алан Р. Маршал) вважають, що соціалізація – це процес освоєння дій очікуваної поведінки у відносинах сім'ї та суспільства. При цьому пріоритетними є цілі соціальної адаптації та пристосування до соціального середовища. Представники суб'єкт-суб'єктного підходу (У. І. Томас, Ф. Знанецький, Ч. Х. Кулі, Дж. Г. Мід, Дж. Коулмен, І. Таллмен, У. Бронфенбреннер, І. С. Кон та ін.) акцентують увагу на активній, свідомій і творчій ролі людини у процесі соціалізації при функціонуванні своїх взаємовідносин з навколишнім середовищем [1, с. 9].

Теорія «дзеркального Я» Ч. Х. Кулі розвиває думку про те, що для суб'єкта соціуму інші – є дзеркалом, в які людина дивиться у процесі міжособистісних взаємовідносин. Варто відзначити, що якщо для дорослої людини в ролі дзеркал виступають значимі суб'єкта соціуму, або компетентні у конкретних питаннях спеціалісти, то для студента дзеркалом стає професійний наставник [1, с.9]. Ця обставина особливо важлива для особливостей соціалізації майбутнього студента. У процесі тривалої взаємодії і спілкування з іншими суб'єктами освітнього процесу орієнтуючись на їх оцінках і судженнях, студент вирішує ким і яким він буде суб'єктом державності для соціуму.

Згідно концепції Г. М. Андрєєвої соціалізація є двохстороннім процесом. З одного боку — освоєння індивідом досвіду шляхом входження в систему соціальних зав'язків, з іншої — активна діяльність у соціальне середовище держави [2]. Звичайно, не можна не погодитись, з тим, що, будучи суб'єктом різноманітних видів діяльності, суб'єкт соціуму з обмеженими можливостями включається в процес соціалізації на рівні держави. В. С. Мухіна визначає механізми розвитку і соціалізації особистості де ці феномени реалізуються у процесі взаємовідносин з іншими людьми через ідентифікацію [3]. Як підкреслює А. В. Мудрик, в процесі соціалізації закладений внутрішній, до кінця не вирішений конфлікт між мірою пристосування людини до суспільства і ступенем його відокремлення в суспільстві. Іншими словами, ефективна соціалізація передбачає певний баланс пристосування і відокремлення [1, с. 22].

Отже, у результаті процесу взаємодії суб'єкт соціуму освоює різні соціальні функції, при чому, кожна з них передбачає взаємодію з іншими функціями. Наприклад, в молодому віці провідною соціальною функцією стає навчання у вузі. Студент в процесі навчальної діяльності навчається взаємодіяти не просто зі своїми ровесниками, але й з іншими суб'єктами соціуму, які виконують соціальну роль педагога.

Для визначення суті соціально-економічної соціалізації загальновідомо, що економіка — це комплекс суспільних наукових дисциплін про господарство, а саме — про організацію та управління матеріальним виробництвом, ефективне використання ресурсів, розподіл, обмін, збут і споживання товарів та послуг [4].

Отже, економічна соціалізація — це процес входження індивіда в економічну сферу суспільства, формування у нього економічного мислення, процес інтеріоризації економічної реальності, що включає пізнання економічної дійсності, засвоєння економічних знань,

формування економічних уявлень, знання економічних категорій, засвоєння і реалізацію ролей і навичок економічної поведінки [5].

Економічна соціалізація суб'єкта соціуму у взаємодії з різними суб'єктами, які виконують різні соціальні функції, відбувається за допомогою фінансово–кошторисних та соціально-психологічних механізмів. До них відносять:

- економічний імпринтинг – це фіксування суб'єкта соціуму на підсвідомому рівні особливостей, які впливають на нього для вибору майбутнього бізнес-партнера;
- екзистенціальний – відносини між суб'єктом соціуму і якоюсь його функцією, що складаються в результаті розриву їхньої первісної економічної єдності, веде до фінансової кризи суб'єкта;
- соціальне успадкування – дотримування якого-небудь зразку, як способу довільного засвоєння суб'єктом соціуму соціального досвіду державності;
- соціальна ідентифікація – процес неусвідомлюваного ототожнення суб'єкта соціуму з іншим соціальним суб'єктом;
- соціальна рефлексія – внутрішній діалог, в якому суб'єкт соціуму розглядає, оцінює, приймає або відхиляє ті чи інші матеріальні цінності прийняті в суспільстві;
- традиційний механізм соціалізації представляє собою засвоєння суб'єктом соціуму норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, які характерні для суб'єктів господарювання;
- інституційний механізм соціалізації проявляється в умовах навчальних, у тому числі інклюзивних вищих навчальних закладів, в яких спеціально організовується різноманітна освітня діяльність (ігрова, навчальна, творча, трудова тощо);
- стилізований механізм соціалізації діє в рамках певної субкультури. Під субкультурою в загальному розуміється комплекс морально-

психологічних рис і поведінкових проявів, типових для людей певного віку або певного професійного пласту, який в цілому створює певний стиль життя тієї чи іншої вікової, професійної чи соціальної групи;

- міжособистісний механізм соціалізації проявляється в процесі взаємодії суб'єкта соціуму з суб'єктивно значущими для нього бізнес партнерами.

Враховуючи вищеназвані механізми соціалізації і результати аналізу визначень даного поняття можна зробити наступні висновки. Поняття *соціалізація* розглядається як формування людини в якості суб'єкта соціуму, члена суспільства, суб'єкта культури, оволодіння соціально значущими цінностями, нормами, зразками поведінки; як процес накопичення суб'єктом життєвого досвіду та соціальних установок, які відповідають його соціально-економічним функціям.

Вважаємо, що в різних концепціях робляться акценти на ті чи інші сторони процесу соціалізації, розглядаючи цей процес з точки зору філософії, культурології, соціології, психології, педагогіки та економіки. Однак, загальним, на наш погляд, є те, що соціалізація здійснюється в процесі взаємодії суб'єктів за допомогою психологічних і соціально-економічних вищеназваних механізмів соціалізації. При цьому, важливо підкреслити, що соціалізація має характер і здійснюється в процесі навчальної, ігрової, трудової, творчої та тренінгової діяльності. Але різноманітна діяльність передбачає певні способи контактів людей у соціумі. Починаючи з найбільш простих, короткотермінових, формальних, поступово ускладнених в процесі більш тривалої предметної взаємодії – навчальних, ділових, виробничих, творчих. І, нарешті, закінчуючи найбільш складними – міжособистісними, моральними взаємовідносинами, тобто формування суб'єктів господарювання та соціально-економічної державності.

Розглядаючи виховання, навчання та соціалізацію зауважимо, що остання є більш широким поняттям. На нашу думку соціалізація регулюється інституційним соціально-економічним механізмом, тобто в умовах функціонування спеціальних вищих навчальних закладів загальнодержавного значення. Прикладом інклюзивних вузів в Україні є Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж та Харківський державний соціально-економічний коледж, де елементи інклюзивної освіти впроваджуються послідовно і цілеспрямовано відповідно до чинного законодавства України. Фінансування коледжів до 2017 р. здійснювалось за рахунок коштів Державного бюджету України, а з січня 2018 р. – з обласного бюджету. Фінансування по загальному фонду аналізованих коледжів за 2018 р. в розрізі видаткових призначень показано на рис.2.

Рис.1. Бюджетні призначення загального фонду кошторису інклюзивних коледжів в Україні за 2018 рік

Вже в 2019 р. інклюзивним вищеазначеним коледжам надано статус «загальнодержавного» і переведено на фінансування Державного бюджету України. Де спостерігається за бюджетною програмою додатка №3 Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік»

"Підготовка кадрів Подільським спеціальним навчально-реабілітаційним соціально-економічним коледжем та Харківським державним соціально-економічним коледжем" на 2019 р. передбачені видатки в обсязі 25581,6 тис. грн., у тому числі видатки загального фонду – 24281,6 тис. грн., спеціального фонду – 1300,0 тис. грн. [6].

Отже, соціалізація спеціалізованих вищих навчальних закладів стимулюватиме підготовку та навчання у професійне життя осіб з обмеженими фізичними можливостями. Отож, для суб'єкта соціуму з обмеженими можливостями фізичний дефект відіграє дуже важливу роль у їхньому житті і може бути причиною недостатнього рівня усвідомлення власного "Я", появи порушень взаємовідносин з навколишнім світом та між окремими психологічними утвореннями (зокрема, між мотивами та самооцінкою, цінностями та самооцінкою, між ідеальним та реальним образом себе, зокрема у соціально-економічному аспекті).

Висновки. Узагальнення результатів даного дослідження дозволило зробити висновки: економічна соціалізація інклюзивного вузу – це процес апробації суб'єкта соціуму з обмеженими потребами в економічну сферу суспільства, формування у нього економічного мислення, практичних навиків та професіоналізму; процес інтеріоризації нової реальності, що включає пізнання економічної дійсності; засвоєння економічних знань, набуття навичок економічної поведінки та прагматичних дій будування державності і патріотизму; для виділення чинників ефективної інтеграції суб'єктів соціуму з обмеженими фізичними можливостями необхідне дослідження їх потребової системи як ендопсихологічного комплексу, що опосередковує репрезентування у їх свідомості ефективної роботи соціально-економічних інституцій для санації інклюзивної соціалізації.

Література:

1. Мудрик А. В. (2004). Соціалізації людини. Київ: Центр навчальної літератури, 304.
2. Андрєєва Г. М. (2010). Соціальна психологія. Москва: Артемівська преса, 363.
3. Мухіна В. (2007). Вікова психологія. Феноменологія розвитку. Київ: Центр навчальної літератури, 640.
4. Шимків А. (2004). Англо-український тлумачний словник економічної лексики. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 112.
5. Москаленко В. В. (2005). Соціальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 624.
6. Закон України Про Державний бюджет України на 2019 рік (Верховна рада України). Офіційний вісник України, 98.

References:

1. Mudryk A.V. (2004) Socializaciji ljudynty: navchaljnyj posibnyk dlja studentiv universytetiv: akademiji [Human Socialization: A Manual for University Students: Academy]. – K.: Center for Educational Literature [in Ukrainian].
2. Andrjejeva Gh.M. (2010) Socialjna psykhologhija: dovidnyk dlja universytetiv [Social Psychology: Directory for Universities]. - Moscow: Artemivsk Press [in Russian].
3. Mukhina V. (2007) Vikova psykhologhija. Fenomenologhija rozvytku: navchannja studentiv universytetiv [Age psychology. Phenomenology of development: training of university students]. – K.: Center for Educational Literature [in Ukrainian].
4. Shymkiv A. (2004) Anghlo-ukrajinsjkyj tlumachnyj slovnyk ekonomichnoji leksyky [English-Ukrainian Explanatory Dictionary of Economic Vocabulary]. – K.: Publishing House "Kyiv-Mohyla Academy"[in Ukrainian].
5. Moskalenko V.V. (2005) Socialjna psykhologhija: pidruch. dlja stud. vyssh. navch. zakl. [Social psychology: under the arm. for the studio. higher teach shut down]. – K.: Center for teaching. literature [in Ukrainian].

6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018) The Law of Ukraine «About the State Budget of Ukraine . Vidomosti Verkhovnoi Rady, 98. [in Ukrainian].

РОЗДІЛ II. ПИТАННЯ ТЕХНІЧНИХ НАУК

УДК 620.9

ВПРОВАДЖЕННЯ ГІБРИДНОГО ПЕРОВСКІТУ ДЛЯ СОНЯЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Капустіна Т. П.

Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу, Україна, Лозова

У статті розглянуті тонкоплівкові сонячні елементи на основі гібридних перовскітів, їх переваги порівняно з кремнієвими елементами. Технологія обробки титанату кальцію швидко стане більш досконалою, це дозволить виробляти перовскітні сонячні елементи вже для широкого кола споживачів. Сам виробничий процес з часом стане нескладним, і ціна на виробництво електричної енергії стане менше у багато разів.

Ключові слова: гібридний перовскіт, сонячні елементи, кремнієві елементи, титанат кальцію, електрична енергія.

Капустина Т. П. Внедрение гибридного перовскита для солнечных элементов/ Лозовский филиал Харьковского государственного автомобильно-дорожного колледжа, Украина, Лозовая

В статье рассмотрены тонкопленочные солнечные элементы на основе гибридных перовскитов, их преимущества по сравнению с кремниевыми элементами. Технология обработки титаната кальция быстро станет более совершенной, это позволит производить

перовскитные солнечные элементы уже для широкого круга потребителей. Сам производственный процесс со временем станет несложным, и цена на производство электрической энергии станет меньше во много раз.

Ключевые слова: гибридный перовскит, солнечные элементы, кремниевые элементы, титанат кальция, электрическая энергия.

Kapustina T., Introduction of hybrid perovskite for solar cells / Kharkov State Automobile and Road College, Lozova branch, Ukraine, Lozova

The article deals with thin-film solar cells based on hybrid perovskites, their advantages over silicon elements. The technology of processing of calcium titanate will quickly become more perfect, it will allow to produce perovskite solar cells for a wide range of consumers. The production process itself will eventually become simple, and the price of electricity production will be many times less.

Keywords: hybrid perovskite, solar cells, silicon elements, calcium titanate, electric energy.

Вступ. Сьогодення сучасного розвитку нашої держави спрямовано на розвиток альтернативних методів отримання енергії, тобто використання гібридних перовскітів на основі сонячних елементів . Оскільки сам перовскіт коштує недорого, це дозволить виготовляти елементи за нижчою ціною, ніж кремнієві, а кількість виробленої електричної енергії залишиться незмінною. Освоєння нових інновацій внесе значний вклад в економіку нашої країни та принесе більше комфортних можливостей для життя людей.

Вивчення проблем та перспектив альтернативних методів енергії – сонячних батарей на основі гібридного перовскіту в умовах сучасної електроенергетики займає сьогодні одне з провідних місць в наукових

працях таких вчених: Михаель Гретцель, Мартін Грін, Генрі Сайнт, Фелікс Дешлер, Лімінг Дай, Сок Санг Іль та інших.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є обґрунтування перспектив розвитку сонячних елементів на основі гібридного перовскіту в умовах сучасної електроенергетики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Речовину перовскіту було відкрито більше ста років тому. Широке ж поширення стало отримувати тільки зараз. На зорі нинішнього століття про нього вже говорили як про перспективний матеріал, який дозволяв би виготовляти сонячні батареї більш дешевими і доступними для споживачів. Інша назва речовини — титанат кальцію. Вперше його виявив геолог з Німеччини Густав Розе в 1839 році, в уральських родовищах. Назву мінерал отримав на честь графа Льва Олексійовича Перовського. Граф Перовський, крім державної діяльності на благо Росії, славився ще й тим, що колекціонував рідкісні камені. Тому його ім'я і стало основою для назви нової речовини.

Раніше титанат кальцію застосовувався в якості діелектрика, коли виготовлялися керамічні конденсатори, що мають велику кількість шарів. Тепер його намагаються використовувати з метою створення сонячних панелей, що володіють високою ефективністю, так як він чудово поглинає світлові частинки.

На сьогоднішній день тонкоплівкові сонячні елементи на основі гібридних перовскітів вже досягли високого ККД перевершивши традиційні сонячні батареї на основі кремнію. При цьому світлопоглинаючий шар перовскіту в таких пристроях може бути отриманий більш простими і дешевими розчинними методами, і вони можуть скласти конкуренцію кремнієвим аналогам вже в найближчому майбутньому.

Сонячні елементи на основі гібридних органо-неорганічних перовскітів (ГОНП) знаходяться на передовій розвитку відновлюваних джерел енергії. Здатність перетворювати сонячне світло в електричний струм такими елементами була відкрита зовсім недавно, в 2009 році. Однак, за невеликий проміжок часу, що пройшов з тих пір, ККД сонячних елементів на основі ГОНП збільшився з 3 % [1, с. 4088–4093] до 23,2% [2, с. 44–46], що безсумнівно є видатним результатом. На відміну від своїх колег «по цеху» (головним чином від кремнієвих сонячних елементів) сонячні елементи на основі гібридних органо-неорганічних перовскітів володіють явними перевагами [3, с. 1480–1485].

Серед них:

1. Простота отримання і виготовлення. При виробництві таких сонячних елементів використовуються дешеві і доступні технології, такі як центрифугування, спреї-піроліз, ролерний метод і т. д.;

2. Абсолютно нетоксичне виробництво, що не забруднює навколишнє середовище;

3. Можливість роботи в невеликій лабораторії без використання дорогого і громіздкого обладнання;

4. Можливість повторного використання промислових відходів, таких як старі відпрацьовані автомобільні акумулятори, в якості джерела свинцю;

5. Мала вага підсумкової конструкції;

6. Здатність поглинати сонячне світло в широкому діапазоні довжин хвиль;

7. Напівпрозорість і гнучкість.

У зв'язку з описаними вище перевагами сонячні елементи на основі ГОНП є відмінно альтернативою вже існуючих сонячних елементів на основі кристалічного кремнію за рахунок кращого співвідношення ціни і

якості, а також можливості їх розміщення на корпусах автомобілів, мобільних телефонів і дахах будинків;

Структура такого сонячного елемента зображена на рисунку 1

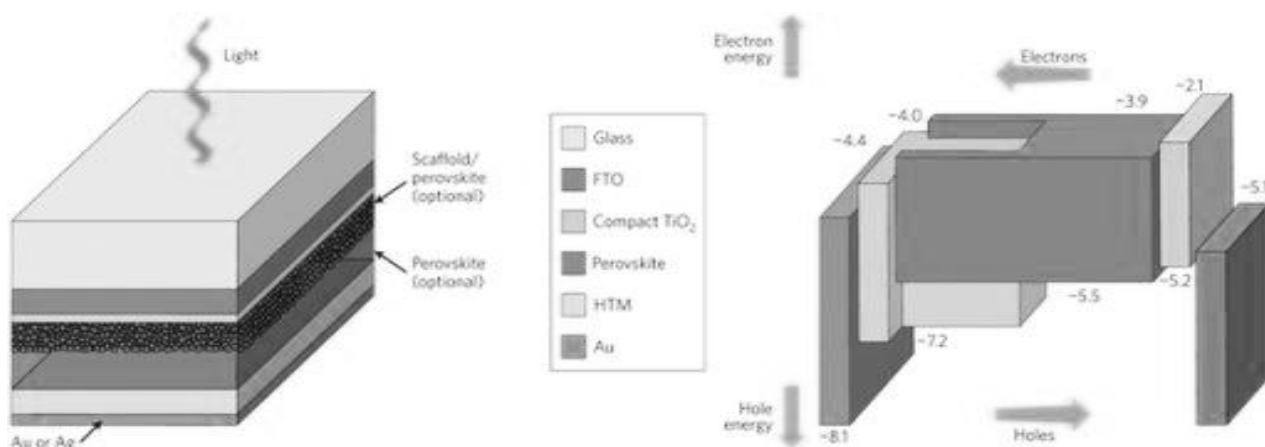

Рис. 1. Структура сонячного елемента на основі ГОНП

Безпосередньо шар перовскіта в найзагальнішому випадку являє собою тонку плівку метиламонію йодиду свинцю або метиламонію броміду свинцю, який виступає донором електронів. Зразок отриманого шару гібридного органо-неорганічного перовскіта представлений на рисунку 2

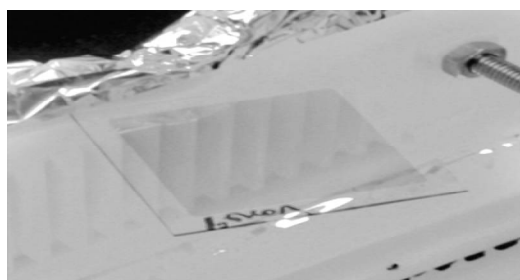

Рис. 2. Фотографія зразка скляних підкладок з нанесеним покриттям ГОНП

Дослідження отриманих зразків з нанесеним на них шаром гібридних органо-неорганічного перовскіта проводилося за допомогою скануючого електронного мікроскопа. На рисунку 3 представлено SEM — зображення, отримане за допомогою мікроскопа. Добре видно, що отримані покриття є щільними і рівномірними по товщині [4, с. 133–138].

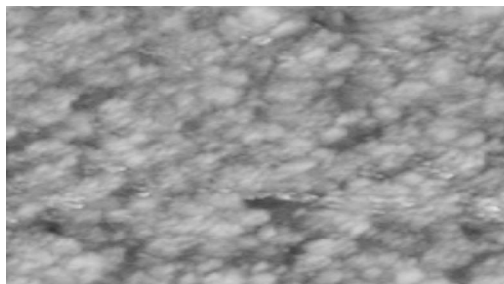

Рис. 3. SEM-зображення зразків з нанесеним на них ГОНП

Після проведення експерименту було отримано кілька зразків. Перші зразки виходили повністю неоднорідними і з поганою адгезією, що не може вважатися задовільним результатом, оскільки в такому випадку ККД сонячних елементів на основі таких плівок гібридних органо-неорганічних перовскітів буде варіюватися в межах нуля, якщо вони взагалі будуть працювати.

Тому, застосувавши додаткові заходи з очищення витяжної шафи і підібравши потрібне співвідношення речовин, вийшли зразки, що володіють кращою адгезією. Що стосується однорідності, то як видно з рисунку 3, плівка має впорядковану структуру, однак їй ще далеко від ідеальної. Однорідність також може бути краще. Пов'язано це в першу чергу з тим, що хімічні речовини, використовувані в даному експерименті, мають незадовільну чистоту, оскільки отримання абсолютно чистих речовин ускладнене масою бюрократичних процедур. Тим не менш, було проведено вимірювання товщини плівки в залежності від швидкості центрифуги, оскільки товщина плівки ГОНП залежала тільки швидкості обертання, тому що розчинник був однією і тією ж в'язкості (диметилформамід), а час обертання центрифуги незмінно становило 20 секунд. Відношення товщини плівки від швидкості обертання і часу обертання описані в таблиці 1.

Таблиця 1

Зміна товщини плівки від швидкості обертання центрифуги

Час обертання центрифуги, с	Швидкості обертання, об/хв.	Товщина отриманої плівки, нм
20	1500	270
20	2000	230
20	2500	210
20	3000	190

Оптимальна товщина плівки в 230 нм, була отримана при швидкості обертання 2000 об/хв [5, с. 3124–3128]. Товщина плівки вимірювалася методом еліпсометрії на підприємстві ВАТ «НІІФІ».

Висновки. В результаті проведеної роботи були розглянуті сонячні елементи на основі гібридного перовскіту. Як з'ясувалося, даний тип сонячних елементів є найбільш перспективним зараз. Багато в чому це пов'язано з простою отримання і нанесення плівок, що становлять структуру елементу, тому що вже звичні батареї з кремнію мають товщину в 180 мкрн, а перовскітна панель при показнику товщини всього в 1 мкрн вбере в себе стільки ж світла, скільки кремнієва при 180-ти. І кремній, і титанат кальцію — обидва напівпровідники. Отже, дуже добре здійснюють передачу електричного заряду під дією світлового потоку. Однак, що стосується світлового спектру, який перетворюється в електричну енергію, у титанату кальцію він значно вище. Оскільки сам перовскіт коштує недорого, це дозволить виготовляти елементи за нижчою ціною, ніж кремній. А вироблена електрична енергія залишиться такою ж, а сам виробничий процес з часом стане нескладним, і ціна на виробництво електричної енергії стане менше у багато разів.

Література:

1. Im J.-H., Lee Ch.-R., Lee J.-W., Park S.-W., Park N.-G. (2011). *6.5 % efficient perovskite quantum-dot-sensitized solar cell*, The royal society of chemistry, 4088–4093.
2. Sivaram, Varun, Stranks, Samuel D., Snaith, Henry J. (2015). *Outshining Silicon*, Scientific American, 44–46.
3. Cai B., Xing Y., Yang Zh., Zhang W.-H., Qui J. (2013). *High performance hybrid solar cells sensitized by organolead halide perovskites*, The royal society of chemistry, 1480–1485.
4. Liu D. Y., Kelly L. (2014). Perovskite solar cells with a planar heterojunction structure prepared using room-temperature solution processing techniques, *Nature Photonic*, 7, 133–138.
5. Abrusci A., Stranks S. D., Docampo P., Yip H. L., Jen A., Snaith H. J. (2013). High-performance perovskite-polymer hybrid solar cells via electronic coupling with fullerene monolayers, *Nano Letters*, 13(7), 3124–3128.

References:

1. Im J.-H., Lee Ch.-R., Lee J.-W., Park S.-W., Park N.-G. (2011). *6.5 % efficient perovskite quantum-dot-sensitized solar cell*, The royal society of chemistry, 4088–4093. [in English]
2. Sivaram, Varun, Stranks, Samuel D., Snaith, Henry J. (2015). *Outshining Silicon*, Scientific American, 44–46. [in English]
3. Cai B., Xing Y., Yang Zh., Zhang W.-H., Qui J. (2013). *High performance hybrid solar cells sensitized by organolead halide perovskites*, The royal society of chemistry, 1480–1485. [in English]
4. Liu D. Y., Kelly L. (2014). Perovskite solar cells with a planar heterojunction structure prepared using room-temperature solution processing techniques, *Nature Photonic*, no. 7, 133–138. [in English]
5. Abrusci A., Stranks S. D., Docampo P., Yip H. L., Jen A., Snaith H. J. (2013). High-performance perovskite-polymer hybrid solar cells via electronic

coupling with fullerene monolayers, *Nano Letters*, no.13(7), 3124–3128. [in English]

РОЗДІЛ III. ПИТАННЯ МЕДИЧНИХ НАУК

УДК: 615.322:615.2`56-3]-047.42

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КЛІНІЧНОЇ ФАРМАЦІЇ У ПРОВІЗОРІВ-ІНТЕРНІВ

доктор медичних наук, Білай І. М.,
кандидат фармацевтичних наук, Остапенко А. О.,
кандидат медичних наук, Красько М. П.,
кандидат медичних наук, Білай А. І.,
кандидат фармацевтичних наук, Демченко В. О.

Запорізький державний медичний університет, Україна, Запоріжжя

Метою роботи є висвітлення значення і особливостей виконання практичної частини на заняттях при підготовці провізорів-інтернів. Якісна фармакотерапія конкретного хворого в клінічній ситуації залежить від кваліфікації провізора, його вміння грамотно контролювати ефективність і безпеку лікарських засобів. У закріпленні цих знань важлива роль відводиться практичній роботі інтерна, спрямованої на формування вміння і навичок, необхідних провізору для забезпечення лікарів інформацією з клінічної фармації.

Ключові слова: післядипломна освіта, клінічна фармація, провізори-інтерни.

доктор медицинских наук, Белай И. М., кандидат фармацевтических наук, Остапенко А. А., кандидат медицинских наук, Красько Н. П., кандидат медицинских наук, Белай А. И., кандидат фармацевтических наук, Демченко В. О. Методика проведения

практических занятий по клинической фармации у провизоров-интернов / Запорожский государственный медицинский университет, Украина, Запорожье

Целью работы является освещение значения и особенностей выполнения практической части на занятиях при подготовке провизоров-интернов. Качественная фармакотерапия конкретного больного в клинической ситуации зависит от квалификации провизора, его умение грамотно контролировать эффективность и безопасность лекарственных средств. В закреплении этих знаний важная роль отводится практической работе интерна, направленной на формирование умения и навыков, необходимых провизору для обеспечения врачей информацией по клинической фармации.

Ключовые слова: послыдипломное образование, клиническая фармация, провизоры-интерны.

DMedSci, Belay I. M., PhD in Pharmaceutics, Ostapenko A. A., PhD in Medics, Krasko N. P., PhD in Medics, Belay A. I., PhD in Pharmaceutics, Demchenko V. O. Methodic of practical lessons of clinical pharmacy to pharmacists interns / Zaporozhye State Medical University, Ukraine, Zaporozhye

The aim of the work is to highlight the significance and characteristics of the practical part of the class in the preparation of pharmacists interns. High-quality pharmacotherapy of a particular patient in a clinical situation depends on the qualifications of a pharmacist, his ability to correctly monitor the effectiveness and safety of medicines. The practical work is important role of an intern aimed at developing the skills and abilities needed by a pharmacist to provide doctors with information on clinical pharmacy.

Key words: postgraduate education, clinical pharmacy, pharmacists-interns.

На кафедрі клінічної фармації, фармакотерапії та УЕФ створено та впроваджено у навчальний процес навчально-методичний комплекс по дисциплінам (клінічна фармація, спеціальна підготовка та управління і економіка фармації), що включає регламентуючу документацію, навчально-методичне забезпечення дисципліни, методичний супровід контролю практичних навичок і вмінь та дидактичний матеріал.

Інтернатура – це перш за все опанування практичних навичок. Тому провізори–інтерни повинні закріпити отримані професійні навички на клінічній базі кафедри при роботі з пацієнтами. Для підвищення якості знань розроблена єдина структура практичного заняття, яка включає контроль початкового і кінцевого рівнів знань, самостійну роботу і практичну частину.

Метою роботи є висвітлення значення і особливостей виконання самостійної роботи та практичної частини на заняттях при підготовці провізорів–інтернів. Завданням практичної частини є формування навичок, необхідних для діяльності провізора в сфері забезпечення лікарів інформацією з клінічної фармакології для оптимізації її раціонального застосування. Провізор повинен орієнтуватися в питаннях, які вирішуються лікарем при проведенні терапії. Якісна фармакотерапія конкретного хворого в клінічній ситуації залежить від кваліфікації провізора, його вміння грамотно контролювати ефективність і безпеку лікарських засобів. На заняттях робиться основний акцент на освітні форми практичної роботи, на активізацію навчально-пізнавальної діяльності. Самостійна робота вимагає інформаційно-пошукової роботи. Інтерни заповнюють відповідні рубрики або проводять аналіз інформаційних таблиць, складають рекомендації щодо раціонального комбінування препаратів, взаємодії ліків і їжі, профілактики ускладнень фармакотерапії, описують симптоми отруєнь і складають перелік лікарських засобів, необхідних лікарю швидкої допомоги для лікування

невідкладних станів, замальовують схеми механізмів регуляції патологічних процесів до точок фармакодинамічних ефектів відповідних лікарських препаратів, обґрунтовують і пропонують лікарям адекватні засоби заміни при відсутності їх в аптеці, здійснюють вибір ліків для лікування конкретних хворих при різних захворюваннях. Зазвичай самотійна робота інтернів становить 1/3 (близько 75 хвилин) від загальної кількості часу практичного заняття і оформляється у вигляді протоколів в окремому зошиті.

Виконання інтернами практичної частини передбачає вирішення ситуаційних завдань, роботу над творчими завданнями, проведення ділових ігор. Ці форми практичної роботи сприяють розвитку навичок користування професійною літературою, вмінню узагальнювати і використовувати знання для вирішення професійних завдань.

На практичному занятті демонструють хворих відповідно до теми заняття з відповідною патологією. Знайомляться з апаратурою, яка використовується для оцінки ефективності та безпеки фармакотерапії. Проводять аналіз лікарської рецептури на сумісність препаратів і прогнозують можливість розвитку побічних ефектів лікарських засобів і їх клінічних видів з урахуванням особливостей патології у даного хворого. Аналізують карти динамічного контролю ефективності та безпеки фармакотерапії, історії хвороби, на предмет оцінки якості тих призначень, які проводяться лікарями, з метою контролю безпеки лікарської терапії.

Вибір найбільш ефективного і максимально безпечного для хворого лікарського засобу, оптимального способу введення і дозування препарату, частоти його застосування, може вирішуватися за допомогою ситуаційних завдань. Основою ситуаційних завдань є побудова оптимальної моделі клінічної ситуації, найбільш характерною для терапевтичного хворого. Крім того, ситуаційні завдання включають

питання механізму розвитку захворювань, вміння надати першу допомогу хворому, тактики провізора в конкретній клінічній ситуації, питання побічної дії і взаємодії лікарських засобів, етики і деонтології провізора, вміння провізором визначати конкретний патологічний стан. Деякі завдання присвячені стосунками лікаря, хворого і провізора, зокрема, запобігання випадків відмови у відпустці лікарських засобів. Зазвичай на одне заняття одна тема включає від 5 до 9 ситуаційних завдань. Таким чином, введення подібних завдань в навчальну практику дало можливість активізувати навчально-практичну діяльність інтернів і підвищити якість засвоєння навчального матеріалу за курсом клінічної фармації.

Викладання клінічної фармації вимагає застосування разом з традиційними розробками і курацією хворих, різноманітні форми проведення занять, які підвищують якість засвоєння інтернами предмета клінічної фармації. Одним з ефективних методичних підходів у викладанні клінічної фармації є проведення на заняттях ділових ігор з розігруванням ролей, моделюванням ситуацій, в яких беруть участь лікар, хворий і провізор.

При розборі конкретної клінічної ситуації, яка вимагає глибоких знань фармакодинаміки і фармакокінетики лікарських засобів, їх побічної дії, комбінацій і черговості введення, всю студентську групу ділять на "спеціалізовані бригади", які "надають допомогу хворому". В умовах, максимально наближених до практичної діяльності, інтерни активно працюють, багато дискутують, помиляються і виправляють помилки, знаходячи правильні шляхи вирішення ситуації. Якість виживання знань після такого методу проведення практичних занять набагато вища, ніж при стандартній його схемі, що дозволяє інтенсифікувати процес навчання, надати йому творчий характер, зацікавити провізорів-інтернів, наблизити навчання до реальних клінічних ситуацій.

З метою поліпшення засвоєння розділів курсу клінічної фармації та відпрацювання практичних навичок щодо раціонального вибору препаратів, дозування, складання комбінацій лікарських засобів, забезпечення контролю ефективності медикаментозної терапії і безпеки лікування, на заняттях проводиться курація хворих з оформленням вже традиційного протоколу вивчення ефективності та безпеки лікарських засобів. Кожному інтерну виділяється один хворий госпітального відділення 2-ї міської клінічної лікарні і протягом трьох занять здійснюється курація. Для оформлення інтернами протоколу вивчення ефективності та безпеки фармакотерапії використовуються методичні рекомендації щодо складання протоколу ведення хворого, проведення раціональної та безпечної фармакотерапії, в клінічній лікарні (для провізорів-інтернів факультету післядипломної освіти).

Важливим в підготовці інтернів є спільні з лікарями і викладачем консультативні обходи в госпітальному відділенні і прийоми в поліклініці. За кожної теми практичного заняття проводиться демонстрація тематичних хворих і клінічний розбір, який сприяє досягненню навчальної мети про необхідність визначення найбільш оптимального рішення конкретного практичного завдання по лікарської терапії. Крім того, на заняттях на декількох інтернів прикріплюється один тематичний хворий. Огляд та опитування дозволяють інтернам оцінити конкретну клінічну ситуацію, попередньо визначити, від яких захворювань страждає пацієнт, а також аргументувати напрямки фармакотерапії, зробити вибір оптимальних лікарських засобів даному хворому.

Одним з нових типів практичних завдань є проведення експертної оцінки листів призначень в історії хвороби або вищезазначених протоколах, оформлених інтернами. У роботі ставляться завдання: оцінити правильність вибору лікарських засобів, їх комбінацій з урахуванням форми, стадії хвороби, супутньої патології та інших

індивідуальних особливостей організму і внести в лікування свої корективи. Інтерни відображають дані своєї роботи в узагальненні за експертною оцінкою, де вони детально вказують на наявні помилки в призначеннях лікарів і вносять свої пропозиції щодо оптимізації лікування хворих, представлених по історіям хвороби і протоколах ефективності та безпеки медикаментозної терапії.

Така форма завдання дозволяє зацікавити інтернів, поставити себе на місце провізора, лікаря, спонукає займатися з додатковою літературою, розвиває клінічне мислення.

На практичну частину відводиться 55 хвилин від загального часу практичного заняття. Частина практичної роботи виконується в аудиторіях кафедри клінічної фармації, фармакотерапії та управління і економіки фармації ФПО під контролем викладачів, інша частина - в палатах госпітального відділення 2-ї міської клінічної лікарні, бібліотеках або домашніх умовах у вільний від занять час. У формі самостійних занять під контролем викладача проводяться ділові ігри та науково-практичні конференції з актуальних питань фармакотерапії, клінічного розбору хворих.

Висновки

1. Спираючись на залишкові знання з патології, нормальної фізіології, мікробіології, біохімії, фармацевтичної хімії, гістології та анатомії, а також фармакології, провізори-інтерни факультету післядипломної освіти протягом очного циклу вивчають етіопатогенез, клінічну картину, основні напрямки та принципи фармакотерапії захворювань. У закріпленні цих знань важлива роль відводиться практичній роботі інтерна, спрямованої на формування вміння і навичок, необхідних провізору для забезпечення лікарів інформацією з клінічної фармації.

2. Виконання творчих завдань, вирішення ситуаційних завдань, проведення ділових ігор, курація хворих, аналіз карт динамічного контролю фармакотерапії, оформлення протоколу ведення хворого і раціональної, безпечної фармакотерапії в клінічній лікарні дозволить поліпшити якість підготовки провізорів-інтернів факультету післядипломної освіти до самостійної практичної діяльності.

Література:

1. Білай І.М. (2014). *Основи клінічної фармації: навчально-методичний посібник до практичних занять провізорів-інтернів зі спеціальності «Загальна фармація»*, Запоріжжя, 92 с.
2. Білай І.М., Демченко В.О., Красько М.П., Остапенко А.О. (2015). *Викладання побічної дії лікарських засобів на практичних заняттях провізорам-інтернам*. Науковий огляд, N 10(20), 1-5.
3. Бойко А.І. (2013). *Реалізація концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 рр.: завдання післядипломної підготовки провізорів*. Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. № 3, 42-45.
4. Ветютнева Н.О., Загорій Г.В., Тодорова В.І., Радченко А.П., Федорова Л.О., Убогов С.Г. (2015). *Досвід роботи з базами стажування провізорів-інтернів за спеціальністю «Загальна фармація»*. Збірник наукових праць співробітників НМАПО імені П.Л. Шупика. Київ, Вип.24, кн.2, 538-543.
5. Вороненко Ю.В. (2013). *Розвиток нових технологій у післядипломній освіті лікарів і провізорів: тенденції, експертні висновки та реальні оцінки ефективності навчання [Текст]*. Медична освіта, № 2, 19-23.
6. Білай І.М., Рижов О.А., Войтенко Г.М. та ін. (2015). *Клінічна фармація для провізорів інтернів: навчально-методичний посібник до практичних*

занять провізорів-інтернів зі спеціальності «Загальна фармація». Запоріжжя, 136.

References:

1. Білай І.М. (2014). *Основи клінічної фармації: навчально-методичний посібник до практичних занять провізорів-інтернів зі спеціальності «Загальна фармація»*, Запоріжжя, 92 с.
2. Білай І.М., Демченко В.О., Красько М.П., Остапенко А.О. (2015). *Викладання побічної дії лікарських засобів на практичних заняттях провізорам-інтернам*. Науковий огляд, N 10(20), 1-5.
3. Бойко А.І. (2013). *Реалізація концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 рр.: завдання післядипломної підготовки провізорів*. Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. № 3, 42-45.
4. Ветютнева Н.О., Загорій Г.В., Тодорова В.І., Радченко А.П., Федорова Л.О., Убогов С.Г. (2015). *Досвід роботи з базами стажування провізорів-інтернів за спеціальністю «Загальна фармація»*. Збірник наукових праць співробітників НМАПО імені П.Л. Шупика. Київ, Вип.24, кн.2, 538-543.
5. Вороненко Ю.В. (2013). *Розвиток нових технологій у післядипломній освіті лікарів і провізорів: тенденції, експертні висновки та реальні оцінки ефективності навчання [Текст]*. Медична освіта, № 2, 19-23.
6. Білай І.М., Рижов О.А., Войтенко Г.М. та ін. (2015). *Клінічна фармація для провізорів інтернів: навчально-методичний посібник до практичних занять провізорів-інтернів зі спеціальності «Загальна фармація»*. Запоріжжя, 136.

РОЗДІЛ IV. ПИТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК ТА ПСИХОЛОГІЇ

УДК 355.23;339.19

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОНИ КОРДОНУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

кандидат педагогічних наук, Балендр А. В.

Національна академія Державної прикордонної служби України,
Україна, Хмельницький

В статті подано обґрунтування концепції підготовки персоналу прикордонних відомств в країнах Європейського Союзу (ЄС). Розроблена авторська педагогічна концепція є системою сучасних поглядів, ідей, цільових установок, пріоритетних напрямів розвитку системи підготовки фахівців з охорони кордону в контексті розроблення й впровадження уніфікованих стандартів підготовки персоналу прикордонних відомств в країнах ЄС, що, використовуючи метод наукової екстраполяції, надасть можливість прогнозування використання прогресивних ідей європейського досвіду в розбудові системи підготовки фахівців Державної прикордонної служби України.

Ключові слова: концепція підготовки, персонал прикордонних відомств, країни Європейського Союзу.

кандидат педагогических наук, Балендр А. В. Концепция подготовки специалистов по охране границы в странах Европейского Союза / Национальная академия Государственной пограничной службы Украины, Украина, Хмельницкий

В статье представлены обоснования концепции подготовки персонала пограничных ведомств в странах Европейского Союза (ЕС). Разработанная авторская педагогическая концепция представляет собой систему современных взглядов, идей, целевых установок,

приоритетных направлений развития системы подготовки пограничников в контексте внедрения унифицированных стандартов подготовки специалистов по охране границы в странах ЕС, что, используя метод научной экстраполяции, даст возможность прогнозирования использования прогрессивных идей европейского опыта в развитии системы подготовки специалистов по охране границы в Украине.

Ключевые слова: концепция подготовки, персонал пограничных ведомств, страны Европейского Союза.

PhD in Pedagogical Sciences, A. Balendr Concept of training of border guards in the European union countries / The National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Ukraine, Khmelnytsky

The article presents the rationale for the concept of training of personnel of border guard agencies in the countries of the European Union (EU). The developed author's pedagogical concept is a system of modern views, ideas, objectives, priority directions for the development of the border guard training system in the context of introducing unified standards for border guards' training in the EU countries, which, using the scientific extrapolation method, will make it possible to predict the use of progressive ideas from European experience in the development of a system for border guards' training in Ukraine.

Keywords: concept of training, personnel of border guard agencies, countries of the European Union.

Вступ. Нині, українське прикордонне відомство інтегрується в єдине європейське безпекове поле, в систему Інтегрованого управління кордонами, що вимагає якісної підготовки фахівців з охорони кордону, створення єдиної європейської системи підготовки прикордонників, посилення співпраці з міжнародними партнерами, налагодження діалогу

культур і стабільності світу. З іншого боку, події на Сході країни та сучасний вектор розвитку української державності також вимагають відповідних змін у системі підготовки фахівців з охорони кордонів.

Саме тому велику увагу Державна прикордонна служба України (ДПСУ) приділяє спробам наближення до світових стандартів системи підготовки персоналу. Вивчення зарубіжного, а особливо європейського досвіду, є джерелом формування стратегії реформування і виявлення сучасних тенденцій розвитку системи підготовки представників правоохоронних відомств, а також сприяє впровадженню передових ідей цього досвіду в систему освіти й підготовки персоналу прикордонного відомства України.

Метою статті є обґрунтування концепції підготовки персоналу прикордонних відомств в країнах Європейського Союзу (ЄС).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної підготовки прикордонників вивчали такі вчені, як: О. Ставицький, О. Діденко, О. Богданюк. Підготовку фахівців з охорони кордонів зарубіжних країн вивчали Н. Ринденко, І. Блощинський [1]. Проте, ґрунтовного аналізу концепції підготовки фахівців з охорони кордону країн ЄС не існує.

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційні та інтеграційні процеси, що відбуваються освітньому просторі країн ЄС, зумовлюють необхідність вивчення й узагальнення європейського досвіду підготовки фахівців з охорони кордону з метою екстраполяції його конструктивних ідей для розбудови вітчизняної системи підготовки прикордонників.

Нині, спільний контроль, спільне патрулювання та спільні контактні пункти для українських прикордонників є не тільки специфічними термінами, а сучасними способами несення служби. Лише у 2018 році проведено понад 1200 спільних патрулювань, з яких 832 – на території суміжних країн ЄС. Успішно завершено 8 операцій з Агенцією FRONTEX

на сухопутних, морських і повітряних кордонах ЄС і України з протидії торгівлі людьми, незаконного вивозу дітей та контрабанді. У спільних операціях брали участь 45 українських прикордонників та 22 іноземних експерти. Крім цього досягнуто значного прогресу і у запровадженні спільного прикордонного контролю. Наразі спільні прикордонні процедури вже здійснюються у чотирьох пунктах пропуску на кордоні з Польщею і ця мережа розширюється. Таким чином, сучасні виклики у сфері охорони кордону зумовлюють необхідність переосмислення теоретичних і практичних засад підготовки фахівців з охорони кордону в Україні відповідно до сучасних умов і слугують орієнтиром для стейкхолдерів, щодо спрямування процесу підготовки персоналу українського прикордонного відомства.

Проведені дослідження [2] дозволили виявити подібності і відмінності у підготовці фахівців з охорони кордону країн ЄС та України, а саме: типи закладів підготовки фахівців з охорони кордону (академії та центри підготовки); їх ресурсного забезпечення; рівнів підготовки; освітньо-професійних програм, побудованих на основі компетентнісного підходу; тривалості підготовки на різних рівнях підготовки; забезпечення якості підготовки; акцент на практичній складовій підготовки; можливості підвищення кваліфікації та професійного розвитку персоналу прикордонних відомств у формальній, неформальній та інформальній освіті.

Дослідження теорії та практики підготовки прикордонників у країнах ЄС включає вивчення передового європейського досвіду, проведення компаративного аналізу підготовки фахівців з охорони кордону в Україні та в країнах ЄС, обґрунтування перспективних напрямів запровадження інноваційних ідей європейського досвіду в умовах охорони українського кордону. Визначення та наукове обґрунтування концепції організації підготовки фахівців з охорони кордону країн ЄС можна використовувати

з метою моделювання процесу підготовки. Як основа дослідницької діяльності, концепція містить ідею уніфікації існуючої системи підготовки прикордонників в країнах ЄС, шляхи її реформування та розвитку в умовах посилення міграційних процесів, боротьби з торгівлею людьми, активізації транскордонної злочинності на зовнішніх кордонах ЄС, впровадження безвізового режиму та, відповідно, зростаючих вимогах до рівня підготовки українських фахівців з охорони кордону.

Провідною ідеєю концепції дослідження обраної проблеми є пріоритетність дослідження спільної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС, як системного явища, для якого характерні цілісність, неперервність, наступність та яка впливає на забезпечення якості підготовки й розвиток особистості, надає широкі можливості для проектування індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього прикордонника, сприяє професійному самовизначенню, розвитку професійної компетентності й професійно важливих особистісних якостей, готовності до виконання завдань оперативно-службової діяльності з охорони кордону, професійного самовдосконалення та самореалізації.

В основу концепції покладено положення щодо підготовки фахівців з охорони кордону як: освітнього феномену, який сприяє професійному й особистісному розвитку прикордонників; складової неперервної професійної освіти фахівців з охорони кордону, на основі принципів андрагогіки, у формальній, неформальній, інформальній формах; складної, динамічної системи, що здатна до самоорганізації відповідно до потреб як прикордонного відомства, так і в контексті євроінтеграції; процесу набуття прикордонниками професійно-важливих знань, умінь та компетентностей в межах професійних обов'язків, а також розвиток спільної прикордонної корпоративної культури (Common European Border

Guard Culture); засобу підвищення ефективності та забезпечення організаційних змін прикордонного відомства.

Це дає можливість представити процес спільної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС як систему науково обґрунтованих заходів і педагогічних впливів, побудованих на основі специфіки організації освітнього процесу в європейській мережі прикордонних закладів освіти, загальних педагогічних закономірностей і принципів.

Метою дослідження передбачено виявлення теоретичних, організаційних і дидактичних особливостей підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС й обґрунтування можливостей творчого використання інноваційних ідей європейського досвіду в Україні. Відповідно до обраної мети, окреслено завдання концепції дослідження, які полягають в об'єктивному вивченні й обґрунтуванні теоретичних, організаційних, дидактичних засад уніфікованої підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС, проведенні порівняльного аналізу систем підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС та Україні, розробленні рекомендацій щодо використання у підготовці українських прикордонників досвіду підготовки фахівців у сфері охорони кордону країн ЄС відповідно до загальноєвропейських уніфікованих стандартів.

З метою формулювання концепції підготовки персоналу прикордонних відомств країн ЄС необхідно конкретизувати такі ключові поняття, як «концепція» і «концепт».

В українській мові слово «концепт» – калька латинського «conceptus» (поняття), від concipio – збирати, вбирати у себе; представляти; уявляти, формулювати; утворювати, зачати тощо. Деякі дослідники оперують ними як синонімічними. Термін «поняття» включає систему логічних термінів, таких як «судження» та «умовивід», і є згустком раціональної частини концепту, тобто той зміст, який включає основні суттєві характеристики об'єкта. Концепт належить до свідомості і

включає, на відміну від поняття, не лише описово-класифікаційні, а й чуттєво-вольові та образно-емпіричні характеристики [3].

В Українському педагогічному словнику педагогічна концепція інтерпретується як система поглядів на те чи інше педагогічне явище, процес, спосіб розуміння, тлумачення якихось педагогічних явищ, подій, провідну ідею педагогічної теорії [4].

Отже, авторська педагогічна концепція дослідження теорії і практики підготовки фахівців з охорони кордону країн ЄС має сформульовану мету, завдання, провідну ідею, передбачає використання фундаментальної джерельної бази з проблеми дослідження, є поліконцептуальною і базована на трьох взаємопов'язаних концептах (теоретичному, методологічному й прогностично-практичному), для яких характерна низка концептуально важливих положень дослідження та які представляють його теоретико-методологічну базу.

Теоретичний концепт містить сукупність провідних теорій, концепцій, визначення основних понять дослідження, тенденції та закономірності досліджуваного феномена, а саме: дидактичні засади підготовки прикордонників; теоретико-методологічні аспекти неперервної професійної освіти; формування професійної компетентності персоналу прикордонних відомств; питання інтернаціоналізації системи освіти України, її гармонізації з Європейським науковим та освітнім простором; підготовка прикордонників в країнах ЄС.

Методологічний концепт відображає взаємодію та взаємозв'язок фундаментальних наукових підходів, на *загальнонауковому* рівні це – системний, діяльнісний, синергетичний підходи у співставленні із загальнонауковими принципами: об'єктивності, системності, комплексності, детермінізму, розвитку, цілісного вивчення педагогічного явища чи процесу, сходження від абстрактного до конкретного; закономірностей професійної та освітньої діяльності, світових тенденцій

розвитку підготовки фахівців з охорони кордону. На *конкретнонауковому* рівні – компетентнісний, студентоорієнтований, культурологічний та аксіологічний, які є теоретико-методологічною стратегією дослідження, а також акмеологічний, андрагогічний, праксіологічний та інтегративний підходи, що розкривають *практикоорієнтовану* тактику дослідження. На *технологічному* рівні – це сукупність технологій, методик, що забезпечують отримання достовірних та об'єктивних матеріалів.

Прогностично-практичний концепт дослідження ґрунтується на принципах: науковості й цілісності знання, ціннісної, професійної спрямованості підготовки, студентоцентризму, наступності й послідовності, зв'язку теорії з практикою, рівної значущості практичної і теоретичної складових підготовки; гнучкості, диференціації та індивідуалізації; мультикультуралізму, поєднання колективної діяльності із самостійністю студента; партнерських стосунків між студентами і викладачами, між закладом освіти і органами охорони кордону; застосування інноваційних методів і технологій; неперервності професійного розвитку. Завдяки їх використанню здійснено аналіз підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС як відкритої системи, що динамічно реагує на глобалізаційні впливи у сфері охорони кордону, має цілісний характер, охоплює сукупність взаємопов'язаних компонентів, утворених елементами: мета, методологічні підходи, цінності, принципи, теоретична і практична складові підготовки, освітні програми, зміст, форми, методи, технології, організацію та управління підготовкою, оцінювання і моніторинг якості підготовки, викладачів, курсантів, освітніх мереж, результати підготовки. Це дало змогу прогностичного обґрунтування напрямів творчого застосування в системі підготовки фахівців з охорони кордону України конструктивних ідей досвіду країн ЄС.

Уніфіковані стандарти підготовки фахівців з охорони кордону країн ЄС сьогодні активно впроваджуються в практику підготовки персоналу українського прикордонного відомства. Метою гармонізації підготовки прикордонників є, перш за все, забезпечення інтероперабельності (оперативної сумісності) фахівців з охорони кордону в країнах ЄС та третіх країн [5].

Так, у період з 2011-2019 років представники ДПСУ брали участь у 22 заходах проекту щодо розробки, впровадження та оновлення спільно з Агенцією FRONTEX спільних освітніх стандартів: розробка та імплементація Уніфікованої програми підготовки (УПП); Програми оцінки інтероперабельності; впровадження ГРК сфери охорони кордону. Також, було взято участь у проектах з питань розвитку кадрового потенціалу в правоохоронній сфері за європейськими і міжнародними стандартами (INKA); проектах посилення професійної та академічної мобільності; участь у спільних операціях з персоналом прикордонних відомств інших країн; тематичних тренінгах агенцій МАГАТЕ, EUBAM, IOM (Боротьба з торгівлею людьми, дотримання основоположних прав людини, виявлення викрадених автомобілів, виявлення підроблених документів, тощо); впровадження спільних європейських стандартів професійної етики (FRONTEX Code of Conduct) з метою формування спільної прикордонної культури (Common European Border Guard Culture) та засад загальноєвропейської прикордонної охорони (European Borderguardship); долучення до сучасної освітньо-інформаційної веб-платформи для управління знаннями та навчанням Virtual Aula, підтримки ефективного онлайн-навчання та спільних освітніх ресурсів; розроблення навчального курсу за дистанційної формою навчання та з використанням можливостей мобільного навчання (mobile learning) «Англійська мова для професійних потреб»; участь у підготовці персоналу в рамках Спільної магістерської програми підготовки прикордонників країн Європейського

Союзу в галузі стратегічного управління кордонами; приєднання до мережі партнерських академій Агенції FRONTEX.

Отже, з огляду на процеси глобалізації в освіті та посилення вимог до фахівців з охорони кордону в країнах ЄС, концептуальні засади підготовки персоналу європейських прикордонних відомств передбачають: запровадження спільних стандартів підготовки фахівців з охорони кордону; підвищення рівня інтероперабельності; поетапне впровадження ступеневої підготовки кадрів прикордонних відомств; упровадження сучасних форм, методів, технологій і засобів навчання з метою формування компетентностей фахівців з охорони кордону країн ЄС; гарантування якості освіти прикордонників (стандарти, процедури, рекомендації); встановлення партнерської взаємодії між європейськими прикордонними закладами освіти; розширення академічної та професійної мобільності студентів, викладацького й іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом; забезпечення та спрощення визнання кваліфікацій (використання Додатка до диплома рекомендованого ЮНЕСКО); диверсифікація напрямів, рівнів, структури навчання і професійної діяльності; створення умов для навчання упродовж життя та удосконалення системи післядипломної освіти (формальна, неформальна, інформальна освіта); підготовка нового типу викладачів для роботи в оновленій системі підготовки фахівців з охорони кордону країн ЄС.

Висновки. Розроблена авторська педагогічна концепція є системою сучасних поглядів, ідей, цільових установок, пріоритетних напрямів розвитку системи підготовки прикордонників в контексті впровадження уніфікованих стандартів підготовки й освіти фахівців з охорони кордону в країнах ЄС, що, використовуючи метод наукової екстраполяції, надасть можливість прогнозування використання прогресивних ідей європейського досвіду в розбудові системи підготовки фахівців з охорони

кордону в Україні на трьох рівнях (міждержавному, рівні прикордонного відомства, закладу освіти). Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо дослідження досвіду впровадження уніфікованих стандартів підготовки фахівців з охорони кордону країн ЄС в систему професійної підготовки персоналу ДПСУ.

Література:

1. Bloshchynskyi, I. (2017). Enhancement of cadets' practical training at the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi. *Science and Education*. Vol. 4. С. 5–10.
2. Балендр, А. (2018). Уніфікація підготовки фахівців у сфері охорони кордону як науково-педагогічна проблема (на основі світового досвіду). *Міжнародний науковий журнал "Науковий огляд"*. Т. 7. №. 50. С. 66–74.
3. Сидоренко, В. (2018). Концептуальні засади Нової української школи. *Матеріали Всеукраїнської Інтернет-конференції*. Рівне: РОІППО, С. 130. URL: <http://umo.edu.ua/konferenciji>.
4. Гончаренко, С. (1997). Український педагогічний словник. К.: Либідь. С. 376.
5. Common Core Curriculum for Border Guard Basic training in the European Union (CCC 2017). Warsaw, Poland: Rondo ONZ 1, 2017.

References:

1. Bloshchynskyi, I. (2017). Enhancement of cadets' practical training at the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi. *Science and Education*. Vol. 4. S. 5–10.
2. Balendr, A. (2018). Unifikatsiya pidhotovky fakhivtsiv u sferi okhorony kordonu yak naukovo-pedahohichna problema (na osnovi svitovoho dosvidu). *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal "Naukovyy ohlyad"*. T. 7. №. 50. S. 66–74.
3. Sydorenko, V. (2018). Kontseptual'ni zasady Novoyi ukrayins'koyi shkoly. *Materialy Vseukrayins'koyi Internet-konferentsiyi*. Rivne: ROIPPO, S. 130.

URL: <http://umo.edu.ua/konferenciji>.

4. Honcharenko, S. (1997). Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk. K.: Lybid. S. 376.

5. Common Core Curriculum for Border Guard Basic training in the European Union (CCC 2017). Warsaw, Poland: Rondo ONZ 1, 2017.

УДК: 159.9+128+123

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСМИСЛЕНOSTІ ЖИТТЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СУЧАСНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

кандидат психологічних наук, Пивоварчик І. М.

Університет Ушинського, Україна, Одеса

Представлено результати теоретичного аналізу осмисленості як екзистенційної цінності та факторів, що впливають на переживання сенсу життя. Розглянуто відповідальність як цілісну якість особистості. Емпіричне дослідження було спрямоване на дослідження психологічних особливостей осмисленості життя та відповідальності у старшокласників, а також вивчення їх взаємозв'язка. Зафіксовано статистичний зв'язок між відповідальністю та показниками осмисленості життя, які виражаються по-перше, через реалістичність, здатність побачити свою суб'єктивну долю та відокремити себе від інших, по-друге, визначати та дотримуватися особистих цінностей, по-третє, розподіляти пріоритети та мати готовність діяти, по-четверте, реалізовувати власний вибір. Також виявлено відмінності для дівчин та хлопчиків за показниками власний престиж, креативність, досягнення, збереження власної індивідуальності, а також за показником трансценденція.

Ключові слова: осмисленість життя, сенс життя, відповідальність, смислова сфера особистості, старшокласники.

Кандидат психологических наук, Пивоварчик И. М. Психологические особенности осмысленности жизни и ответственности у современных старшеклассников / Университет Ушинского, Украина, Одесса

Представлены результаты теоретического анализа осмысленности как ценности экзистенции и факторов, которые влияют на переживание смысла жизни. Рассмотрена ответственность как целостное качество личности. Эмпирическое исследование было направлено на исследование психологических особенностей осмысленности жизни и ответственности у старшеклассников, а также изучения их взаимосвязь. Зафиксирована статистическая связь между ответственностью и показателями осмысленности жизни, которые выражаются, во-первых, через реалистичность, способность увидеть свою субъективную судьбу и отделить себя от других, во-вторых, определять и придерживаться личных ценностей, в-третьих, распределять приоритеты и быть готовым действовать, в-четвертых, реализовывать собственный выбор. Также выявлены отличия для девочек и мальчиков по показателям собственный престиж, креативность, достижения, сохранение собственной индивидуальности, а также по показателю трансценденция.

Ключевые слова: осмысленность жизни, смысл жизни, ответственность, смысловая сфера личности, старшеклассники.

I. Pyvovarchyk, PhD in Psychological Science, Psychological features of meaningfulness of life and responsibility of modern senior pupils / University of Ushynsky, Ukraine, Odesa

The results of theoretical analysis of meaningfulness as values of existence and factors, that influence on experiencing of sense of life, are presented. Responsibility as integral quality of personality is considered. Empiric research was sent to research of psychological features of meaningfulness of life and responsibility for senior pupils, and also study their statistical relationship. It is fixed between responsibility and indexes of meaningfulness lives that is expressed, firstly, through realisticness, ability to see the subjective fate and dissociate itself from other, secondly, to determine and adhere to the personal values, thirdly, to distribute priorities and be ready to operate, fourthly, to realize an own choice. Differences are also educed for girls and boys on indexes own prestige, creativity, achievements, maintenance of own individuality, and also on an index transcendence.

Keywords: meaningfulness of life, sense of life, responsibility, semantic sphere of personality, senior pupils.

Вступ. Останніми десятиліттями особливо гостро постають загальнонаукові філософські питання волюнтаризму та фаталізму в житті сучасної людини, що підіймають проблеми як індивідуального (суб'єктивне переживання сенсу життя, сповненності та осмисленості, свободи вибору життєвого сценарію і т.ін.), так і соціального характеру (відповідальність за власне життя та свободу вибору перед соціумом та ін.) та описують феномен задоволеності життям.

Вивченням різних аспектів осмисленості життя, пошуку сенсу життя займалися як вітчизняні (А. А. Фурман, А. А. Павліченко, Б. В. Зейгарник, В. В. Столін, А. У. Хараш, А. Г. Асмолов, Е. Е. Насиновська, В. А. Петровський та ін.), так і зарубіжні (Frankl V. E., Bonebright C. A., Clay D. L., Ankenmann R. D., Chamberlain K., Zika S., etc.) вчені та практикуючі психологи. Проте до сьогодні залишається невизначеним

взаємозв'язок сформованості відповідальності особистості з усвідомленням сенсу власного життя.

Актуальність проблеми пошуку сенсу життя та несення за нього відповідальності, а також відсутність її комплексного вивчення визначили вибір теми нашого дослідження «Психологічні особливості осмисленості та відповідальності у сучасних старшокласників».

Загальновідомо, що у сферу інтересів психології особистості входить питання про те, як впливає сенс життя або переживання його відсутності на життя людини, а також актуальною є проблема психологічних причин втрати шляхів здобуття сенсу життя.

Аналіз різних робіт свідчить, що сенс життя є однією з традиційних проблем філософії, теології, художньої літератури, в яких він аналізується переважно з змістовної сторони: в чому полягає сенс життя, який сенс життя можна вважати справжнім, добрим, гідним. У сучасній науці П. А. Сорокіним, Т. Г. Стефаненко, Є. П. Авдуєвським, С. А. Баклушінським, В. С. Собкіною і ін. розглядаються емпіричні варіації вербально сформульованих смислів життя у різних індивідів, в різних культурах і соціальних групах, їх зв'язок з макросоціальними змінними.

Інтерес до вивчення поняття «сенс життя» властивий психологам різних шкіл і напрямків (Б. В. Зейгарник, В. В. Столін, А. У. Хараш, А. Г. Асмолов, Е. Е. Насиновська, В. А. Петровський, В. Франкл, П. Бентлер, К. Чемберлен, Л. Харлоу та ін.). На думку А. Г. Асмолова, поняття сенсу може претендувати на роль центрального поняття нової, неklasичної або постмодерністської психології, психології «мінливої особистості в світі, що змінюється» [1, с.28].

Ключовим показником наявності сенсу є осмисленість життя. У сучасній науковій літературі осмислення життя визначається як наявність мети в житті, як переживання онтологічної значущості життя.

Осмисленість життя є необхідною і достатньою умовою розвитку особистості [2]. Проте відсутність сенсу або його невизначеність породжують екзистенційний вакуум, що може бути пов'язаний з несформованістю відповідальності як змістового компоненту особистості [3].

Відповідальність відображає обсяг завдань і обов'язків особистості, тобто межі боргу. Борг це обов'язок людини перед кимось або перед своєю совістю. Совість же є усвідомлення і переживання відповідальності, засновані на самооцінці виконання обов'язків. В якості суб'єкта відповідальності можуть виступати: окрема особистість; група як певна спільність людей; держава як така собі макроструктура [4].

Наявність інстанції, перед якою суб'єкт може і повинен відповідати за свої дії, є важливим регулятором суспільного життя. Такими інстанціями можуть бути:

- 1) суспільно значуща особа (наприклад, президент, король, керівник компанії і т.п.);
- 2) соціальна група (політична партія, організація, суспільство і т.д.);
- 3) історично склалися етичні, моральні, релігійні та інші вимоги [5, с.39].

Провідні вчені (К. Муздибаєв, В. Франкл та ін.) виділяють різні види відповідальності. Наприклад, політичну, юридичну, моральну, професійну, соціальну та ін. В якості одного з критеріїв соціальної відповідальності беруться рольові обов'язки і соціальні відносини, що зумовлюють їх.

Усвідомлення особистістю своєї відповідальності визначається цілою низкою чинників. До них відносяться пізнавальні, мотиваційні, характерологічні, ситуативні та інші. В процесі еволюції відповідальності виникає внутрішній механізм контролю. Суб'єкт, перш за все, відповідає за свої дії перед самим собою. Наявність інстанції як такої є важливим

фактором, що регулює не тільки індивідуальне, але й суспільне життя. Кількість інстанцій, перед якими людина несе відповідальність, досить велика [6].

Психологічною передумовою відповідальності є можливість вибору, що зумовлюється певним сенсом. Для особистості особливу значущість представляє проблема вибору свого «Я». Тут як раз і виникає проблема «бути чи не бути» або «бути чи здаватися». Для людини «бути» означає бути людиною, відстоювати свої життєві позиції і нести за них відповідальність, тобто проживати життя осмислено. Вибір «здаватися» означає відмову від відповідальності, і відказ від осмисленості життя.

Людині властиво приписувати відповідальність або зовнішнім силам (випадку, долі і т.п.), або власним здібностям, прагненням. Залежно від цього формуються певні стратегії поведінки людини.

Саме тому у нашому дослідженні ми поставили собі за **мету** вивчити особливості осмисленості і відповідальності у сучасних старшокласників, а також дослідити їх взаємозв'язок.

Методи дослідження:

Теоретичні: аналіз наукової літератури з проблеми дослідження.

Емпіричні: Опитувальник термінальних цінностей (розроблений І. Г. Сеніним), Тест життєстійкості (адаптований Д. О. Леонтьєвим, О. І. Рассказовою), Шкала екзистенції (розроблений А. Ленгле), Опитувальник «Способы совладающего поведения» Р. Лазаруса, Опитувальник відповідальності (розроблений М. В. Савчиним).

Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки, застосуванням методів, релевантних меті і завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу, використанням методів математичної статистики. Всі отримані дані піддавалися статистичній обробці (пакет SPSS).

Емпіричну базу дослідження склали результати аналізу та інтерпретації даних, отриманих від 35 старшокласників у віці 16-18 років, що навчаються у Одеській загальноосвітній школі №15.

Результати дослідження та їх обговорення.

Проведене емпіричне дослідження дозволило зробити наступні висновки. У результаті аналізу та інтерпретації отриманих даних, що характеризують осмисленість життя було виявлено наступні тенденції. Для групи старшокласників здебільшого не характерна зацікавленість в думках оточуючих про себе, так як вони не потребують соціального схвалення своєї поведінки. Це вказує на відсутність, або значущість осіб, які їх оточують. Крім того, виявлено високу ймовірність слідувати стереотипам та ригідності в усіх сферах життя. Цікавим представився той факт, що для досліджуваних виявилися не значимі всі аспекти людських взаємин, вони часто бувають переконані в тому, що можливість спілкуватися і взаємодіяти з іншими людьми - це не найцінніше в житті. Дані тенденції вказують на високий ступінь інтровертованості та егоцентричності сучасної молоді.

Також важливим постає той факт, що з одного боку для старшокласників характерне прагнення до досягнення конкретних і відчутних результатів, а з іншого більшість з них виявили відсутність задоволення від основних видів актуальної діяльності. Відсутність задоволеності від власної діяльності породжує відчуття відторгнутості, відчуття себе «поза» життям. Більше того, 89% респондентів не вважають, що професійна діяльність є головним змістом життя людини.

Обнадійливим постає той факт, що більшість старшокласників переконані в тому, що все те, що з ними трапляється, певною мірою сприяє їхньому розвитку за рахунок знань, що отримані з досвіду, - неважливо, позитивного або негативного. Але 11% випробуваних не

готові діяти за відсутності надійних гарантій успіху, вважаючи прагнення до простого комфорту і безпеки цінністю життя особистості.

У той же час визначено, що 23% старшокласників живуть з відчуттям власної безпорадності, лише 6% відчують, що самі вибирають власну діяльність, свій шлях, а для більшості випробуваних властива переконаність в тому, що боротьба інколи дозволяє вплинути на результат того, що відбувається.

Таким чином, інтегральний показник життєстійкості здебільшого для даної групи випробовуваних охоплює середній рівень виразності. Для 23% характерна наявність внутрішньої напруги в стресових ситуаціях. 9% старшокласників продемонстрували високий рівень інтегрального показника та рівня резистентності в стресових ситуаціях за рахунок стійкої можливості впоратися зі стресами і сприйняття їх як менш значущих.

У результаті подальшого аналізу було зафіксовано, що у переважної більшості випробовуваних не розвинена здатність сприймати ситуацію, міркувати над нею і тверезо бачити даності ситуації без власних афектів, упереджень і бажань. Цю тенденцію посилюють результати наступної шкали, що виражаються в емоційній вузькості в стосунках зі світом і людьми. Життя бідне почуттями, переважно ділове і функціональне. Нестача емоційності робить підлітків безпорадними, невпевненими, навіть мовби сліпими в сприйнятті почуттів і цінностей: людина сама не знає, що їй подобається і чого вона хоче.

Також майже для всієї групи старшокласників виявлено нездатність або слабка вираженість знатності знаходити реальні можливості дії, створювати з них ієрархію відповідно до власних цінностей і таким чином приходити до персонально обґрунтованих рішень.

Виражену тенденцію до не здатності доводити до кінця рішення, прийняті на підставі особистих цінностей демонструє більшість

випробуваних. Хоча процес втілення в життя власних задумів дозволяє відчувати підліткам впевненість, що все робиться правильно.

Доволі високий відсоток випробуваних виявили ознаки того, що базові персональні здібності блоковані і не використовуються (показник персональність). Це може сприяти закритості, виснаженню, схильності до психосоматизації і т.ін. Крім того, виявлено низький рівень здатності орієнтуватися в цьому світі, приходити до рішень і відповідально втілювати їх в життя, змінюючи його таким чином в кращу сторону.

Таким чином, узагальнюючи отриманих даних, можна зауважити на тому, що для даної групи випробуваних характерним являється нерішучість, невпевненість, замкнутість, бездіяльність. З одного боку низький рівень емоційності у взаємодії з оточуючими, а з іншого багатий, але замкнений на собі емоційний фон, що в свою чергу пояснює існуючі ризики психосоматизації. Також, особливо важливим з нашої точки зору постає той факт, що більшість старшокласників не відчуває власної включеності в своє життя.

Крім того виявлено, що для досліджуваної групи найрозповсюдженішими дезадаптованими стратегіями виступили як-то: втеча-уникнення (23%), дистанціювання (17%), планування вирішення проблеми (17%), прийняття відповідальності (17%). Виражена перевага цих стратегій вказує на використання неконструктивних форми поведінки в стресових ситуаціях: заперечення або повне ігнорування проблеми, знецінення власних переживань, недооцінка значущості та можливостей дієвого подолання проблемних ситуацій, ухилення від відповідальності і дій по вирішенню труднощів, пасивність, нетерпіння, все це призводить до невиправданої самокритики, відчуття провини і незадоволеності собою, спалахи роздратування, занурення в фантазії, переїдання, вживання алкоголю і т.п., з метою зниження болісної емоційної напруги.

Узагальнюючи результати відносно відповідальності, можна зробити висновок, що 17% випробуваних виявили низький рівень відповідальності, 77% - середній рівень і лише 6% респондентів продемонстрували високий рівень відповідальності.

За результатами емпіричного дослідження нами було здійснено кореляційний аналіз діагностованих показників за допомогою коефіцієнту добутку моментів Пірсона, розрахованого у статистичному пакеті SPSS Statistics 25. Метою кореляційного дослідження було підтвердження того факту, що існує позитивний зв'язок між показниками осмисленості життя та відповідальністю.

Отримані дані, показують, що значимі позитивні кореляції показника відповідальності визначені з показником креативність ($r=0,409$; $p<0,05$) та показником збереження власної індивідуальності ($r=0,421$; $p<0,05$), зворотній зв'язок з показником власний престиж ($r=-0,353$; $p<0,01$). У свою чергу, показники креативність і збереження власної індивідуальності також виявляють статистично значущий зв'язок ($r=0,467$; $p<0,01$).

Тобто формування відповідальності має прямий зв'язок з прагненням до реалізації творчих можливостей, внесенню змін у своє життя, а також з прагненням не підпадати під чужий вплив та зберегти власну індивідуальність.

Показник, який характеризує відповідальність, виявляє статистично достовірні зв'язки з показниками залученість ($r=0,403$; $p<0,05$), прийняття ризику ($r=0,339$; $p<0,05$), а також життєстійкість ($r=0,410$; $p<0,05$). У той же час показники залученість та прийняття ризику ($r=0,745$; $p<0,01$), залученість та життєстійкість ($r=0,950$; $p<0,01$), життєстійкість та прийняття ризику ($r=0,825$; $p<0,01$) також виявляють статистично значущі зв'язки.

В цілому можна зазначити, що ці результати можуть вказувати на прямий зв'язок сформованості відповідальності з сформованістю системи переконань про себе, про світ, про відносини зі світом, що забезпечує здатність успішного проживання стресу.

Важливим для нашого дослідження виступив статистично значущий зв'язок відповідальності з всіма показниками шкали екзистенції: самодистаціювання ($r=0,576$; $p<0,01$), самотрансценденція ($r=0,716$; $p<0,01$), свобода ($r=0,632$; $p<0,01$), відповідальність ($r=0,567$; $p<0,01$), персональність ($r=0,767$; $p<0,01$), екзистенційність ($r=0,581$; $p<0,01$), сповненість ($r=0,726$; $p<0,01$). Більш того, всі показники демонструють сталий зв'язок між собою.

Також нами було виявлено позитивний взаємозв'язок між показником відповідальності та показником планування вирішення проблеми ($r=0,444$; $p<0,05$).

Отримані розрахунки статистично підтверджують зв'язок між відповідальністю та показниками осмисленості життя, які виражаються через по-перше, реалістичність, здатність побачити свою суб'єктивну долю та відокремити себе від іншого, по-друге, визначати та дотримуватися особистих цінностей, по-третє, розподіляти пріоритети та бути готовим діяти, по-четверте, реалізовувати власний вибір.

Дані результати повною мірою підтверджують висунуту гіпотезу про те що, показники осмисленості життя та відповідальності мають позитивний зв'язок.

З метою перевірки другої гіпотези про те, що дівчата мають більш високі показники осмисленості життя, ніж хлопчики, нами було проведено статистичний аналіз відмінностей між дівчатками та хлопчиками, за допомогою t-критерію Стюдента у пакеті статистичної обробки інформації SPSS Statistics 25. Так, було виявлено статистично значущі відмінності між такими показниками як власний престиж, креативність,

досягнення, збереження власної індивідуальності та самотрансценденція (див. табл. 1)

Таблиця 1

Статистично достовірні відмінності у виразності показників, які характеризують осмисленість життя та відповідальність

Статистичні показники		Власний престиж	Креативність	Досягнення	Збереження власної індивідуальності	Самотрансценденція
дівчини	$\bar{x}$	2,42	4,42	7,09	6,80	60,42
	σ	2,37	1,63	2,25	2,83	17,72
хлопці	$\bar{x}$	4,07	2,42	5	4,92	47,5
	σ	1,89	1,55	1,92	2,36	16,89
t		2,25**	3,59**	2,92**	2,11*	2,15*

*Примітки: 1. $\bar{x}$ - середнє значення показника у групі; σ - середньоквадратичне відхилення для групи; ; t-значення t-критерію Ст'юдента. 2. * - зміни статистично достовірні на рівні $p < 0,05$; ** - зміни статистично достовірні на рівні $p < 0,01$.*

Дані результати свідчать про те, що існують достовірні відмінності ($t=2,25$) між дівчатами та хлопчиками у прагненні до визнання, поваги, до схвалення з боку авторитетних осіб.

За показником креативність достовірна відмінність ($t=3,59$) визначає прагнення дівчин до реалізації своїх творчих можливостей, внесення змін у всі сфери свого життя.

Заслугує на увагу той факт, що була статистично підтверджена відмінність дівчат від хлопчиків на рівні 2,92 за показником досягнення, що вказує на прагнення до досягнення конкретних та відчутних результатів. Сучасні дівчата більш схильні планувати своє життя, висуваючи конкретну мету на кожному його етапі, та вважаючи за необхідне її досягати.

Також, статистична відмінність між статтю була визначена за показником збереження власної індивідуальності на рівні 2,11. Це вказує на високий рівень прагнення сучасних дівчат до незалежності від інших людей. Даний показник розкривається через збереження неповторності і

своєрідності своєї особистості, поглядів, переконань, свого стилю життя, прагнучи якомога менше піддаватися впливу масових тенденцій.

Достатньо передбачуваною виступила статистично значуща відмінність показника самотрансценденція на рівні 2,15 для дівчат та хлопців. Дані результати свідчать про те, що для дівчат характерним виступає вищий рівень емоційності, внутрішньої здібності відчувати ціннісні засади та орієнтуватися на них, відкритості до інакшості, готовності до зустрічі з новим.

Висновки

Проведений теоретичний та емпіричний аналіз з проблеми осмисленості життя та відповідальності, дозволяє зробити наступні висновки.

По-перше, показано, що для сучасної психології питання смислової сфері особистості, поняття «сенс життя» є вельми актуальним, що підтверджується зростанням частоти використання цього поняття в самих різних контекстах і в рамках різних теоретичних і методологічних підходів вітчизняних та зарубіжних вчених. Також визначено, що ключовим показником наявності сенсу є осмисленість життя. Осмислення життя визначається як наявність мети в житті, як переживання онтологічної значущості життя. Осмисленість життя є необхідною і достатньою умовою розвитку особистості.

По-друге, визначено відповідальність як цілісну якість людини, в якій інтегровані її духовні властивості, моральні, соціально-психологічні, психологічні та психофізіологічні функції. У своїй головній сутності вона кваліфікується як смислове утворення особистості, як загальний принцип співвіднесення (особистісної саморегуляції) мотивів, цілей та засобів життєдіяльності, що не зводяться до правил поведінки чи їх кодексу, не є конкретним мотивом або їх сукупністю. У тому чи іншому вигляді цей смисловий принцип специфічно реалізується в кожній конкретній ситуації

життєвого простору людини. В одних випадках це буде прийняття необхідності (доручення, зобов'язання, обов'язок) з-поміж різних варіантів внутрішньої позиції та поведінки, в інших - оцінка і добір засобів досягнення цілей, виконання зобов'язань тощо, у ще інших - зміна або зміщення цілей і зміна обсягу відповідальності. Можливі також призупинення самої діяльності чи поведінки, незважаючи на їх успішний хід, і зміна внутрішньої позиції, смислу, наміру щодо суцього й наявного.

По-третє, розглянуто відповідальність як своєрідну соціально-психологічну настанову особистості, у структурі якої, вичленовують когнітивну, афективно-мотиваційну та конативну (поведінкову) складові.

По-четверте, визначено, що формування відповідальності має прямий зв'язок з прагненням до реалізації творчих можливостей, внесення змін в своє життя, а також з прагненням не підпадати під чужий вплив та зберігати власну індивідуальність. Зазначено, що ці результати можуть вказувати на прямий зв'язок сформованості відповідальності з сформованістю системи переконань про себе, про світ, про відносини зі світом, що забезпечує здатність успішного проживання стресу.

По-п'яте, зафіксовано статистичний зв'язок між відповідальністю та показниками осмисленості життя, які виражаються через по-перше, реалістичність, здатність побачити свою суб'єктивну долю та відокремити себе від іншого, по-друге, визначати та дотримуватися особистих цінностей, по-третє, розподіляти пріоритети та мати готовність діяти, по-четверте, реалізовувати власний вибір. Ці результати повною мірою підтверджують висунуту гіпотезу про те що, показники осмисленості життя та відповідальності мають позитивний зв'язок.

По-шосте, статистично підтверджено гіпотезу стосовно відмінностей певних показників осмисленості життя дівчат та хлопчиків. Було зафіксовано відмінності за показниками власний престиж, креативність,

досягнення, збереження власної індивідуальності, а також за показником трансценденція.

Література:

1. Асмолов А.Г. (2001). *Психология личности (принципы общепсихологического анализа)*. М., Смысл, 416
2. Frankl V.E. (1962). *Psychiatry and man's quest for meaning*. Journal of Religion and Health, № 2, 93-103
3. Бородкина Е.В. (2009). *Осмысленность жизни как фактор субъективного благополучия*. Молодой ученый, №2, 90-93, <<https://moluch.ru/archive/2/160/> (2018, листопад, 17).
4. Поняття відповідальності в психології та інших науках. <<https://studopedia.info/4-107403> (2019, лютий, 08).
5. Актаєва М. Г. (2017). *Психологічні чинники формування громадянської відповідальності у юнацькому віці: дис. ...кандидата психол. наук: 19.00.07.*, Київ, НАУ, 264
6. Савчин М.В. (2008). *Психологія відповідальної поведінки*, Монографія., Івано-Франківськ, Місто НВ, 280

References:

1. Asmolov A.G. (2001). *Psihologiya lichnosti [Psychology of Personality]*. Moscow: Smysl [in Russian].
2. Frankl V. E. Psychiatry and man's quest for meaning // Journal of Religion and Health. 1962. № 2. P. 93-103 [in English].
3. Borodkina E. V. (2009). *Osmyslennost`zhizi kak factor sub#ektivnogo blagopoluchiya [Meanfulness of life as a factor of subjective prosperity]*. *Molodoj uchjonyj – Young Scientist* (2), 90-93. Retrieved from <https://moluch.ru/archive/2/160/> [in Russian].
4. Poniattia vidpovidalnosti v psykholohii ta inshykh naukakh [A Concept of Responsibility is in Psychology and Other Sciences]. Retrieved from

<https://studopedia.info/4-107403> [in Ukrainian].

5. Aktaieva M. H. (2017). *Psykhologichni chynnyky formuvannia hromadianskoi vidpovidalnosti u yunatskomu vitsi* [Psychological factors of civil responsibility of forming are in youth age]. *Candidate`s theses*. Kyiv: NAU [in Ukrainian].
6. Savchyn M.V. (2008). *Psykhologhiia vidpovidalnoi povedinky* [Psychology of responsible behavior]. Ivano-Frankivsk: Misto [in Ukrainian].

РОЗДІЛ V. ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ

УДК 1.14.141

ЦИНІЧНИЙ РОЗУМ З БОКУ ПОЗИТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У БУТТІ ІНДИВІДА

Ернст Д. В.

Таврійський національний університет імені Вернадського, Україна, Київ

Спростування міфу про негативний аспект цинічного світосприйняття. Формування позиції критичного мислення шляхом дослідження тих чи інших аспектів думок світової спільноти. Цинічний розум з боку позитивних тенденцій у бутті індивіда, тема, яка потребує детального дослідження. Одна з основних проблем полягає у визначенні поняття цинізму. Які чинники можуть сприяти виникненню даного явища у вигляді позитивних формацій? Зважаючи на безліч досліджень з питань духовного розвитку (В.В. Знаков, С.Л. Рубенштейн, В.П. Зинченко, Л.М. Попов) постає проблематика духовного зросту у наш час. Цинічність являє собою заперечення всіх прийнятних людських цінностей. Це поняття характеризує людину з деструктивними нахилами. Мета даної статті полягає у тому, що

цинізм як такий, носить в собі лиш функцію саморефлексії, яка необхідна для виживання індивіда.

Ключові слова: цинізм, кінізм, амбівалентність, постмодерн, криза ідентичності, глобалізація.

Ернст Даниил, Циничный ум со стороны положительных тенденций в бытии индивида / Таврический национальный университет имени Вернадского, Украина, Киев

Упрощение мифа про негативный аспект цинического мировосприятия. Формирование позиции критического мышления путем исследования тех или иных аспектов мыслей мирового сообщества. Циничный ум со стороны положительных тенденций в бытии индивида, тема, которая требует детального исследования. Одна из основных проблем заключается в определении понятия цинизма. Какие факторы могут способствовать возникновению данного явления в виде положительных формаций? Несмотря на множество исследований по вопросам духовного развития (В.В. Знаков, С.Л. Рубинштейн, В.П. Зинченко, Л. Попов) выступает проблематика духовного роста в наше время. Циничность представляет собой отрицание всех приемлемых человеческих ценностей. Это понятие характеризует человека с деструктивными наклонностями. Цель данной статьи состоит в том, что цинизм как таковой, носит в себе лишь функцию саморефлексии, которая необходима для выживания индивида.

Ключевые слова: цинизм, кинизм, амбивалентность, постмодерн, кризис идентичности, глобализация.

Ernst Daniil, The cynically mind from side positive trends in genesis individual / Taurida National V. I. Vernadsky University, Ukraine, Kyiv

This article is dedicated to the phenomenon of cynicism. Here refers to the refutation of the myth of the negative aspect cynical outlook. Formation

positions critical thinking through the study of various aspects of the views of the international community. Cynically mind from side positive trends in genesis individual we must in detail research. One major problem is the definition of cynicism. What factors may contribute to this phenomenon as positive formation? Given the many studies on spiritual grow розвумку (V. V Znakov, S.L. Rubenshtein, V.P. Zinchenko, L.M. Popov). We have a problem of spiritual grow. Cynicism is the negation of all human values acceptable. This concept describes a person with destructive tendencies. The aim is to study cynicism as process self – reflection that is necessary for normal live of human.

Key words: cynicism, ancient cynicism, ambivalence, post – modern, crisis of identity, globalization.

Визначено, що цинізм це певне розчарування в цінностях, які споконвічно плекалися у суспільстві. Та чи варто відносити поняття до деструктивних формацій? Почнемо з того, що цинізм існує з дня народження нової людини, яка недобровільно поривала свій зв'язок з природою і була вимушена творити свій власний світ. Саме амбівалентна структура нашого буття встановила розвиток цього явища. Прикладом може слугувати всім відома історія з Біблії про Каїна та Авеля. В Адама та Єви були двоє синів – Каїн та Авель. Перший син був хліборобом, а другий пастухом. Через деякий час прийшла пора підносити дари Богу. Каїн приніс плоди зі своєї землі, Авель – з приплоду свого стада. Господь прийняв тільки жертву Авеля. Каїн же залишився лише з гірким розчаруванням. «Каин сильно огорчился, и поникло лицо его... И сказал Каин Авелю, брату своему: пойдём в поле. И когда они были в поле, восстал Каин на Авеля, брата своего, и убил его. И сказал Господь Каину: где Авель, брат твой?» (Быт. 4: 5-9). Тут таки і починається цинізм. І полягає він у формі двоякості самої суті Бога.

Його образ істоти, яка любить усіх своїх дітей сходить нанівець ницим лицемірством. І сказав Господь Каїну: де Авель, брат твій? Навіщо всевідаючому Богу опускатися до подібних докорів, звертаючись до Каїна. Мало того, що він ставиться неоднаково до братів, так ще провокує одного до гріховного вчинку. Виходить, що Бог не здатен не тільки передбачити події, а й контролювати їх. Людина закинута в цей світ силоміць, потребує створення свого власного світу. Бог у процесі становлення, і це пояснюється Страшним судом. Це, свого роду, відстрочка на певний проміжок часу. Із плином цього часового шляху встановиться форма праведного життя та справедливості. Думка про те, що людина повинна шукати свої власні сенси чітко відображається у екзистенціалізмі. Проблематика сенсу простежується в працях Камю, Сартра, Гайдеггера. Екзистенціалізм зображає людину у формації закинutoї в цілком байдужий світ. Її існування не зрозуміле. Тільки від індивіда залежить: яка наповненість має бути в системі життєвих координат. Тобто дане поняття апелює до сентенції внутрішнього вибору людини. Ця позиція, насамперед, ускладнюється тим, що в системі глобалізаційних процесів плюралізм культурних цінностей нівелює певну єдність одного культурного постулату. Відбувається криза ідентичності, яка є однією з основних ознак сучасної світової динаміки. Тому настає нагальна потреба розглядати цинізм не тільки в негативному контексті, а й з боку структури, за допомогою якої ми здатні розглядати явище в контексті широкого соціально – філософського горизонту. В перспективі формацій філософського спектра охоплюється цинізм як цілісна структура, через яку ми зможемо сформувати нове бачення суспільних феноменів. Негативна конотація цинізму має своє коріння в історичних формаціях античного періоду. Тоді зароджувався так званий кінізм, який вів лінію діаметрально протилежну щодо цінностей, які були прийнятними в тодішньому суспільстві. Перші кініки як Діоген та

Антисфен заслужили від сучасників прізвисько собака за свої принципи, які суперечили нормам суспільства. Відомий філософ А.Ф. Лосев писав, що філософія кіників спиралася на установку: «всі природні потреби людини та будь – які їх задоволення є законними, нормальними, пристойними; все, що в людини є тваринного, з будь – якої точки зору є низьким, некрасивим – усе це є законним та пристойним» [3, с.67].

Позиція кінізму полягає в контркультурі, яка характеризується повною та необмеженою свободою. Кіники не рахувалися з соціумом, вважаючи повне свавілля доречним. Вони своїми активними діями утверджували своє маргінальне положення стосовно суспільства. Варто підкреслити, що Лосев та Слотердаєк вважають, що така філософія як кінізм потребує великих зусиль та жертв тому кініки поставали у ролі «теоретиків вічного» [3, с.69]. Цей факт в значній мірі відрізняє кінізм від сучасного цинізму. Оскільки цинізм набуває широкого вживання, саме визначення обертається у форму очевидного поняття. Через це губиться детальний опис самого поняття. Сучасний цинізм на відміну від історичного характеризується ні як контркультура, а як тип який вбудований у саму структуру культури. Сучасний аспект цинізму яскраво наводить П. Слотердаєк у своїй праці «Критика цинічного розуму» «Новий цинізм вже не кидається в очі в тій мірі, в якій би це відповідало складеному враженню щодо нього» [4, с.30]. Сам філософ називає сучасну структуру цинізму дифузною. Тим самим він протиставляє цинізм класичним витокам. Тобто, цинізм діє на етапі усереднення в масовій свідомості суспільства. І це відбувається в цілком несвідомій формі. Як вважає сам П. Слотердаєк цинізм припиняє активну позицію. Чинячи супротив цінностям суспільства, поняття позбавлене будь – яких бажань щодо кардинальних змін у самому суспільному середовищі. Таким чином постає нагальна потреба вдивлятися в суть сучасного цинізму більш детально, бо явище в своїй перспективі є багатограним.

Сучасна людина живе в світі глобальних змін та реконструкцій. Їй вже важче асоціювати себе з конкретним аспектом культури, традиції, нації тощо. Людина вимушена йти на контакт з різноманітними формами соціальних груп. Прикладом може слугувати будь – яка інтернет – спільнота за інтересами, де кожний учасник має свого віртуального двійника, в результаті чого йде становлення феномену множинної ідентичності. Важливість та актуальність цього феномену стрімко висувається в часи інформаційного суспільства сучасного типу. Людина, живучи в інформаційному потоці переживає розпад своєї цілісності через виникнення багатьох ідентичностей. Складність у цьому випадку полягає в тому, що дана проблематика не набуває рівня усвідомлення. В цьому складному світі індивіду важко адаптувати свою життєздатність, оскільки рівень свободи особистості набуває величезного розміру, тож відбувається суцільна ризома шляхів соціального руху, що ставить індивіда у стан невизначеності. І головне те, що людина, перебуваючи під впливом багатьох витоків інформаційного поля не бачить і навіть не сприймає дану проблему. Однак ситуація вимагає детального розгляду та аналізу, бо якщо раніше в людини був набір сталих цінностей, то в епоху суцільних трансформацій соціальні інститути, які відповідають за формування ідентичності індивіда, розпадаються та навіть не в змозі у певній мірі виконувати свої колишні функції. Виходячи з контексту Бірмінгемської школи дану проблематику висвітлили в конструктивній парадигмі. Один із впливових дослідників з питань множинної ідентичності С. Холл зазначив, що цей процес стає приводом до ініціювання появи можливості екзистенційного вибору. Відбувається стрімкий зріст особистої відповідальності, актуальність особистих рішень, які мотивовані лише власними потребами, тобто відсутні форми нав'язливих культурних стереотипів, що являє за собою позитивні наслідки від процесу само ідентифікації, динамізму інформаційного

суспільства та нестабільності глобалізаційних процесів [5]. Вся культурна мережа комунікацій з її всебічною конфліктністю зосереджується на індивідуальному рівні окремо взятої людини. Проблема виникає здебільшого в тому, що при слабкій обізнаності з цим явищем може призвести до розпаду людини як цілісної особистості. Це можна прослідкувати в зростанні присутності елементів девіації, психічних розладів тощо. Ці процеси, які пов'язані з кризою ідентичності, спонукають дослідників ставити акцент не на ідентичності, а на симулякрах [6], які являють собою ідентифікацію на незавершеному рівні. Проблематика самопізнання стосується передусім тієї людини, яка досягла високого рівня рефлексії, щоб абстрагуватися від основ своєї культурної традиції. Такий погляд на проблематику витікає з концепції культуро-генетичної теорії А.А. Пелипенка, згідно за якою історичний процес представлений поступовим руйнуванням початкового палеосинекризму [7, с.88], в процесі якого партиципація (екзистенційне приводнення) [8, с.64] до світових зв'язків і природних ритмів змінилась спочатку партиципацією до божественного, надприродного абсолюту. Потім був пройдений шлях способом заміни абсолюту на користь культурної традиції, а далі – до окремих культурних ідеологем та соціокультурних груп [7, с.418]. В ситуації епохи постмодернізму, свідомість починає фазу справжнісінького не вкорінення [7, с.396]. Згідно концепції, історичні формації супроводжуються появою трьох типів ментальності людини, які в еволюційному еквіваленті не змінюють один одного на проміжку історичного часу, а існують на даний момент одночасно. Перший тип ментальності ще переживає свою суцільну єдність з природою. Індивід не відчуває амбівалентність буття. Другий тип перебрав до своєї свідомості різноманітні культурні парадигми. Даний тип партиципував до соціального та божественного абсолюту, він бачив світ через призму світ як арену, де в запеклій боротьбі йде

одвічне протистояння сил Добра та Зла, Бога та Диявола, духовного та матеріального. Особистість – третій ментальний тип, з'являється в епоху паліата (осьового часу), але остаточно отримав своє власне оформлення лише за добу Відродження. Особистість схильна до крайніх форм відчуження. Маємо змогу спостерігати в третій ментальності переживання, які пов'язані з переживаннями щодо протиріч буття. Особистість вбирає в себе увесь досвід власної культури. Варто також зазначити, що в концепції відводиться чільне місце постмодерній особистості, яка є в процесі партиципації різних культурних парадигм. Постмодерний період характеризується скандальним набором характеристик, оскільки звичайна категорія суб'єктності заступається потоком бажань, імперсональних швидкостей та не концептуальних інтенсивностях. Світогляд сучасної постмодерної людини обходиться без міцних засад конструктивного світосприйняття, адже форми ідеологічного спрямування мають дуже розмиті кордони. В постмодерному світогляді відсутні будь – які прояви стійкого внутрішнього стрижня. Світовідчуття в своїй парадигмі несе характер неофаталізму, бо людина як така не відчуває себе причетною до формування своєї власної долі. Індивід втрачає роль господаря над подіями, він вірить у так звану гру щасливого випадку, несподіваного везіння. Мета або ж велика ціль в своєму значенні стають мізерними. Дані визначення нівелюються у тлумаченні високих цінностей. У наші часи ми здатні спостерігати тенденцію атрофії цілі та гіпертрофію засобів (П. Рікбор). Розчарування в постулатах вищих цінностей призводить до появи посиленої форми нігілізму та цинізму. Тобто криза ідентичності та постмодерністські трансформації стають причиною до формування цинізму. В підсумку ми отримуємо амбівалентну координату життєвих устремлінь. Складається ситуація таким чином, що одні відчувають себе самотніми та відчуженими, тобто, а розумом руйнує своєрідну гармонію

природного існування. Свідомість робить з людини якесь «аномальне явище» природи. Індивід походить на гротеск, іронію Всесвіту. Людина водночас є невід'ємною частиною природи, вона залежить від фізичних законів, з іншого боку – людина протидіє природі. Вона відділена від природи, хоча і є її частиною. Запрошена в цей світ випадково, людина мусить жити за волею випадку та проти своєї волі покинути цей світ. І оскільки людина має самосвідомість, вона бачить кінцевість свого існування. Тому людина живе у вічному роздвоєнні, вона не має змогу звільнитися від власного життя, ні з'єднатися у гармонію поряд з природою. Екзистенційні протиріччя призводять до порушень внутрішньої рівноваги. Це не означає, що внутрішня рівновага не може перебувати в стані стабільності. Душевний стан може бути відносно сталим, якщо проблеми знаходять своє адекватне вирішення. Однак стабільність внутрішнього спокою не означає пряме звільнення від роздвоєності, яка виникає кожного разу, коли змінюються передумови для цієї стабільності. В процесі встановлення людини як особистості, відносна стабільність зазвичай знаходиться кожний раз під новою загрозою. Людина в своїй історії змінює світ навколо себе, тим самим змінюючи саму себе. Її знання збільшуються в розмірах. Але чим більше людина пізнає, тим більше вона опиняється в стані повного невігластва. Індивід відчуває себе не тільки частиною певного роду, а й окремим суб'єктом. Тому звідси тільки посилюється самотність та ізолюваність. Тож люди об'єднуються в соціальні структури, стають сильнішими, вони мають змогу найкращим чином захищати себе. З одного боку таким чином людина досягає деякого ступеня свободи, а з іншого – людиною опановує страх перед цією свободою. Вміння збільшувати матеріальні блага значно зросли, але й одночасно індивід стає жадібним егоїстом, рабом речей, які він створив. І коли кожний раз рівновага втрачається, людина шукає нові шляхи до так званої стабільності. Те, що інші

називають природним прагненням людини йти у напрямок прогресу, означає лише спробу людини знайти більш нові та максимально зручні стани рівноваги. Нові форми рівноваги, які відкривалися людині певним чином не завжди підпадали під категорію лінії поступального розвитку. Часто нові досягнення призводили до суцільного регресу. Зазвичай людина, вимушена шукати нові шляхи, потрапляє у глухий кут, з якого доводиться виплутуватися навамання. Тому залишається тільки дивуватися тій обставині, що людина так чи інакше знаходить вихід зі свого скрутного становища. Дані роздуми приводять нас до ідеї, що не варто зводити поняття цинізму лише до негативної конотації. Щодо інших - то вони надають естетику речам низької природи (як це робили Маркіз де Сад чи більш пізній письменник Жан Жене).

Підводячи підсумки, слід зауважити, що повинна існувати якраз таки конотація здорового цинізму, коли цинік пройшовши етапи Просвітництва та школу постмодернізму, керуючись принципом все дозволено, здатен створювати зручні для себе точки опору. Таким чином, цинізм як форма саморефлексії відіграє значну роль у сучасній культурі. І ця форма зумовлена такими факторами як зростання відчуженості від природного початку, потім від культурної реальності, постмодерністський напад на організаційні принципи, відчуття безвиході в спробах знайти оптимальний варіант розвитку суспільства.

Література:

1. Ясперс, К. (1991), Истоки истории и ее цель. Смысл и назначение истории: пер. з нем. К. Ясперс. *Москва. Политиздат*, 28 – 288.
2. Бауман, З. Индивидуализированное общество З. Бауман; пер. з англ. под ред. В.Л. Иноземцева. *Москва: Логос*, 390.
3. Лосев А.Ф. (1994), История античной эстетики: софисты. Сократ. Платон. *М. Ладомир*, 714.

4. Слотердайк П. (2001) Критика цинического разума Пер. з нем. А.В. Перцева, - *Екатеринбург: Изд – во Урал. ун- та*, 584.
5. Холл С. Вопрос культурной идентичности .Художественная жизнь. <http://xz.gif.ru/numbers/77-78/hall/>
6. Малигина, И.В. (2012) Масова культура та казус самовизначення та нові ідентичності в старому одязі И.В. Малигина *Вестник МГУКИ*. № 6 (50). 21 – 25.
7. Пелипенко, А.А. (2007) Дуалістична революція та сенсогенез в історії: учебное пособие А.А. Пелипенко. *Москва: МГУКИ*, 434.
8. Леви – Брюль, (1994) Л. Первобытное мышление Л. Леви- Брюль *Сверхестественное в первобытном мышление. Москва*.

References:

1. Yaspers, K. (1991) Istoki istorii ta ii zeli. Smisl ta naznachenie istorii: per. z nemezkogo.[Origins of history. Aim and appointment of history]. *Moscow: Politizdat*, 28- 288 [in Russian].
2. Bauman, Z (2002) Individualisirovanoe odchestvo Z. Bauman: per z angl. Pod red. V.L. Inozemzova[The individualized Society]. *Moscow: Logos*, 390.[in Russian].
3. Losev A.F. (1994) Istoria antichnoi estetiki: Sofisty. Socrat. Platon. [History of ancient aesthetics: Sophist. Socrates. Platon]. *Moscow: Ladomir*, 714.[in Russian].
4. Sloterdijk P. (2001) Kritika cinicheskogo razuma.[Critique of pure reason]. *Ekaterinburg: publishing house of the Ural University*. 584.[in Russian].
5. Khol S. (2015) Vopros kul'turnoy identichnosti. [Question of culture identification]. *Moscow ART Magazine*. no.77- 78. Retrieved from <http://xz.gif.ru/numbers/77-78/hall/>. [in Russian].
6. Maligina, I. V. (2012) Masova kul'tura ta kazus samovuznacheniya ta novi identichnosti v staromu odyazi [Popular culture and mishap of identification

and new identichnosti in old clothes]. *Vesnik MGUKI*. no.6 (50). 21 – 25. [in Russian].

7. Pelipenko, A.A. (2007) *Dualistuchna Revoluzia ta sensogenes v istorii: uchebnoe posobie* [Dualistic revolution and aim genesis in history]. Moscow: *MGUKI*, 434. [in Russian].

8. Levi - Brul, L. (1994) *Pervobutnoe mushlenie* [Prehistoric mind]. Moscow, [in Russian].

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

СТАБІЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ ПРИ ПОРУШЕННІ ПАРИТЕТУ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ	6
--	----------

кандидат економічних наук, доцент, Ривак О. С.

ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ	
Заслужений працівник освіти України, кандидат економічних наук, доцент, Тріпак М. М.	35

РОЗДІЛ ІІ. ПИТАННЯ ТЕХНІЧНИХ НАУК

ВПРОВАДЖЕННЯ ГІБРИДНОГО ПЕРОВСКІТУ ДЛЯ СОНЯЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ	
Капустіна Т. П.	47

РОЗДІЛ ІІІ. ПИТАННЯ МЕДИЧНИХ НАУК

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КЛІНІЧНОЇ ФАРМАЦІЇ У ПРОВІЗОРІВ-ІНТЕРНІВ	
доктор медичних наук, Білай І. М., кандидат фармацевтичних наук, Остапенко А. О., кандидат медичних наук, Красько М. П., кандидат медичних наук, Білай А. І., кандидат фармацевтичних наук, Демченко В. О.	55

РОЗДІЛ IV. ПИТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК ТА ПСИХОЛОГІЇ

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОНИ КОРДОНУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

64

кандидат педагогічних наук, Балендр А. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСМИСЛЕНOSTІ ЖИТТЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СУЧАСНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

75

кандидат психологічних наук, Пивоварчик І. М.

РОЗДІЛ V. ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ

ЦИНІЧНИЙ РОЗУМ З БОКУ ПОЗИТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У БУТТІ ІНДИВІДА

90

Ернст Д. В.

журнал «Науковий огляд»
Journal «Scientific review»

Підписано до друку 20.02.2019
Формат 60x84/16. Гарн. Times New Roman.
Папір офсетний. Друк різнографія.
Тираж 300пр.

© Центр міжнародного наукового співробітництва «ТК Меганом»
Свідоцтво ДР №325712
02192, м. Київ, вул. Юності 9/144.
т/ф. +38044-525-62-99
e-mail: nauogl@gmail.com